

Edició completa

CONVERSES AMB AGUSTÍ DE SEMIR

JAUME BOTEY I VALLÈS

1. ALGUNES NOTES PERSONALS
  2. TRANSICIÓ I ASSEMBLEA DE CATALUNYA
LLIBERTAT, AMNISTIA I ESTATUT D'AUTONOMIA
  3. SOBRE EL MODEL ECONÒMIC
IDOLATRIA DEL MERCAT: FORA DEL MERCAT NO HI HA SALVACIÓ
  4. SOBRE EL MODEL POLÍTIC
DEMOCRÀCIA, O LA FORMA POLÍTICA DEL CAPITALISME
  5. SOBRE EL MODEL CULTURAL
DICTADURA DEL PENSAMENT ÚNIC
  6. SOBRE LA FE I LA TRANSCENDÈNCIA
DÉU I L'HOME SÓN UN MISTERI
- EPÍLEG. L'ESPERANÇA I EL DESAFIAMENT DE L'ESPERANÇA

Jaume Botey i Vallès, és professor d'Història a la Universitat Autònoma de Barcelona, col·laborador de Cristianisme i Justícia Introducció

1. *Algunes notes personals.* M'agrada la política, però també, i moltíssim, el Dret.

Els orígens

Regidor corporatiu

El despatx i professional del Dret

Les causes polítiques

Participació i creació de moviments unitaris

Altra vegada càrrecs polítics, regidor a l'Ajuntament....

2. *Transició i Assemblea de Catalunya.* Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia.

Assemblea de Catalunya

Mitificació i sobrevaloració de les forces de l'esquerra

Transició pactada

Restabliment de la Generalitat

3. *Sobre el model econòmic.* Idolatria del mercat: fora del mercat no hi ha salvació.

No n'hi ha prou amb una visió sectorial dels problemes

El canvi de capitalisme industrial a capitalisme financer.

El paper de la burgesia

Consens de Washington

El cas concret de la Unió Europea

Creació del subjecte revolucionari. Els sindicats.

4. *Sobre el model polític.* Democràcia, o la forma política del capitalisme.

Reforma o Revolució

Electoralisme i parlamentarisme. Alternança.

Partits polítics

Unitat en un programa de mínims o ser radicals i no rebaixar el programa?

També des de fora del sistema i treballant en xarxa

Què pot fer doncs, avui l'esquerra?

5. *Sobre el model cultural.* Dictadura del pensament únic.

La derrota cultural. El pantà

La cultura de la banalitat

Pensament dèbil

La cultura del mercat i de l'individualisme

Consciència subjectiva errònia

6. *Sobre la Fe i la transcendència.* Déu i l'home són un misteri.

Per què crec?

Cristià i comunista. La llibertat del cristià davant l'estructura.

L'Església a Catalunya durant la transició.

Fe i Església.

La Conxa i el sentit de vida futura

Ser vell i estar vell

Morir a casa

Epíleg: L'esperança i el desafiament de l'esperança.

1. ALGUNES NOTES PERSONALS. M'AGRADA LA POLÍTICA, PERÒ TAMBÉ, I MOLTÍSSIM, EL DRET.

Amb 86 anys ha aconseguit fer de la seva cara i de la seva figura el viu retrat del seu esperit, ample, obert, de grans abraçades, corpulent, tendre, sorollosament rialler. Ara de caminar lent “es difícil fer-se vell”, repeteix. Però ràpid en el pensament, com abans. Li va més depressa el cap que les paraules. Per això el seu parlar, d'una característica veu ronca i rogallosa sempre ha sigut d'una sintaxi difícil, deixa frases a mig fer i parla amb les mans i la mirada. De cop fa silencis i darrera les ulleres gruixudes els ulls inquisidors esperen complicitats o donen per suposat que has comprès.

Manté una memòria excel·lent i després de tanta experiència acumulada una envejable capacitat per dissecionar el moment present. Cada dia llegeix Le Monde de cap a peus i aspira a posar en marxa un cercle de lectors de Le Monde Diplomatique. Defensa les seves idees sense embuts, amb claredat i amb el convenciment que té raó però el primer dret que atorga a l'interlocutor és el dret a dissentir. No ataca les persones ni diu mal de ningú. Això l'ha convertit des de fa molts anys en una persona-referent de diàleg i d'unitat d'amplis sectors polítics, religiosos, culturals, ciutadans.

Advocat de tota la vida, cristià, comunista, lluitador per les llibertats i pal de paller de multitud d'iniciatives unitàries com l'Assemblea de Catalunya, per la que fou empresonat al 1973 a la famosa redada dels 113. Sens dubte el mèrit de l'Agustí és haver fet quotidià allò que per la majoria hauria sigut extraordinari, el compromís social a fons a partir dels valors de justícia i llibertat, l'exercici professional com un servei, la coherència en qualsevol circumstància.

En privat no es cansa de repetir que aquests valors els va aprendre de la Conxa, la seva dona. “Sense ella jo no hauria estat res”. Va morir al 1993. I quan se li va preguntar: “què t'ha quedat, després de tanta, tantíssima feina feta?”, va respondre “la presència de la Conxa, el despatx, els molts amics i amgues que han vingut per ella, i dues botigues que la Conxa tenia al Prat”.

Els orígens

Neix al 1918, a l'Eixample de Barcelona, del que no se'n ha mogut mai. Van ser quatre germans, tots nois, però dos van morir molt joves, de pneumònia, al 1939, amb un dia de diferència. Per la família va ser una immensa desgràcia. Aleshores no hi havia les medicines d'ara. El pare era advocat i la mare mestressa de casa. Pels cognoms semblaria que podria tractarse d'hereus d'una burgesia benestant. En realitat ni per part de pare ni de mare havien heretat patrimoni.

Era una burgesia de tipus professional, que vivia de la seva feina. El meu pare tenia una gran cultura econòmica, històrica i política, però recordo que per poder pagar-se la carrera, anava a peu, així estalviava els cinc cèntims que costava el tramvia. La mare era molt intel·ligent, molt senzilla, poc complicada. Tots dos molt tolerants en els aspectes de vida personals. El pare era dels que creien que les coses importants primer s'han de viure, després ja es raonaran i estava imbuït d'un innat sentit d'equitat, anterior al sentit

de justícia que fonamenta el dret, i que el feia sublevar davant la injustícia, per molt “legal” que fos. D’ells he rebut moltes coses, però especialment l’amor al treball, el sentit de justícia i la fe. La vivència de la fe fou fonamental per tots dos. Fe tradicional però oberta.

Es tractava d’una família catòlica i liberal, culta i amb el principi de la justícia per damunt de tot. Per exemple, el 19 de juliol del 36, un obrer de la fàbrica que el seu pare, com a advocat defensava al patró, el va telefonar dient-li que marxés, que volien matar-lo, i ell personalment el va acompanyar a un lloc segur.

L’home li estava agraït perquè, tot i el seu càrrec, havia denunciat irregularitats empresarials. “Miri, senyor Semir, li va dir, vostè i jo hauríem de lluitar junts contra els militars que s’han sublevat. Quan això no pot ser i a vostè el busquen per matar-lo, és que tenim perduda la guerra”.

Els dos germans havien seguit els estudis del pare. Per unes circumstàncies molt especials, l’Agustí obtingué el títol d’advocat als 18 anys. La nova Universitat Autònoma dels anys 30 va facilitar la titulació amb exàmens ad hoc pels alumnes que havien començat els estudis amb els plans antics. Ja de jove havia tingut preocupacions intel·lectuals, havia escrit un assaig sobre Ibsen, llegeix i és citat per Ortega, vol dedicar-se a la universitat. Però la guerra ho va capgirar tot. Marxen a França, després a Mallorca, és mobilitzat però a causa de la miopia el mantenen a la reraguarda. Allà coneix a Conxa Millán, que serà la seva esposa, filla del director de la Caixa, que aleshores estava a la presó amb motiu de la defensa de la Caixa i de la llengua catalana. La li plauria el qualificatiu de nacionalista catalana de Múrcia, perquè havia nascut a Múrcia. Passada la guerra, la universitat d’en Xirau i Quelo Morales havia desaparegut i per sobreviure ha de treballar d’advocat però el cuc de la docència universitària que porta a dins encara és viu i l’exerceix durant una temporada encarregat de la càtedra de Dret Polític. Seran pocs anys que comparteix, entre d’altres, amb Antonio Maria de Simarro, que més tard seria Alcalde. Després ja de manera definitiva es decideix pel despatx.

Havia viscut amb disgust alguns dels excessos de la República i acabada la guerra em va semblar que el falangisme m’ajudaria en els meus ideals de justícia social. Evidentment em vaig equivocar. Vaig ser dels que creïem, com Dionisio Ridruejo, que el règim es podria reformar des de dintre, en forma il·lustrada. Això va donar peu a una recepta política: col·laboració deslleial. Però també en això ens vam equivocar.

Cap als anys 50 uns quants vam impulsar una entitat legal que vam anomenar Asociación Cultural Occidental. La primera reunió la vam fer a casa amb el mateix Dionisio Ridruejo, en Carles Riba, la Conxa i jo. Després s’hi va afegir gent molt diversa, els grans amics Oriol Folch, Josep Benet, Lluís Millet, Santiago de Cruylles, Pau Roig i molt d’altres. Vam fer cursos d’europeisme, conferències en català (que deuriem ser les primeres que es feien a la Barcelona de la postguerra) etc.

Regidor corporatiu

Un dia em va trucar el secretari del Governador Acedo Colunga -que pocs dies abans m’havia dedicat un discurs dient-me “sinvergüenza”- per oferir-me que anés a les llistes

municipals. Em va semblar que no podia dir que no. I vaig ser regidor segons aquella fórmula de la col•laboració deslleial del 54 al 58, dos anys amb l'Alcalde Simarro i un amb en Porcioles. I vaig constatar que sense voler estàvem enganyant a la gent.

L'Alcalde era en Simarro, érem amics, jo havia estat ajudant seu a la Universitat, era un bon home però no li anava el càrrec i era un immobiliista. Li vaig demanar el Districte 5è, el barri xino. I als tres anys vaig dimitir. Un dia em cita. Jo portava la carta de dimissió a la butxaca. I de cop diu “esto que lleva usted en el bolsillo, no me lo dé, déselo al que me sucederá, porque no le conviene salir conmigo”. També ell tenia decidit dimitir. Va atribuir el seu descrèdit a gent que volíem l'evolució del règim. En acomiadar-nos, va encaixar-me la mà tot dient: “Ustedes me han derrotado pero no han vencido”.

Després va venir en Porcioles. També ens coneixíem per la feina de notari i advocat. Em va fer tinent d'Alcalde de fiscalització. Jo ja volia dimitir. Com que no es podia, vaig deixar d'anar al Ple i me'n vaig anar a Luxemburg a fer un curs de Dret. Des d'allà li vaig enviar una carta “Querido alcalde, verás que hay un concejal que no asiste al Pleno y que por reglamento tienes que dimitirlo”, i efectivament ho va fer. Però mai m'hi vaig barallar ni amb en Simarro ni amb en Porcioles. Dissentíem profundament, però manteníem una bona relació. En canvi a Luxemburg vaig barallar-me amb amics europeistes que creien que feien Europa.

Vaig dimitir perquè creia que allò no servia de res. L'Ajuntament tenia menys força que la companyia d'aigües, que les elèctriques, que algunes constructores, era esclau dels bancs... estava endeutat fins al cap de munt, veus que manen uns altres, que no hi ha manera. Vaig mirar de reforçar la beneficència, important en aquella època, que no atropellessin als que vivien als terrats fotent-los fora, que no es molestés a les prostitutes que s'havien de guanyar la vida, que els botiguers poguessin fer la seva feina... Era un món difícil que m'atreia, que donava satisfaccions, però no era el lloc de treball per mi des d'on canviar la societat. Vaig tornar al despatx convençut que el sistema no es pot canviar des de dins. Ens havíem equivocat de diagnòstic.

El despatx i professional del Dret

Ha estat sempre un despatx de client mitjà i de molts pobres, per tant advocat d'ofici fins al final. Puc dir que m'he entès bé tant amb els jutges com amb degans, p.ex., Condomines o Pi i Sunyer... però sempre ha sigut un despatx de client modest, segur, fidel, que no representava cap sector especial, per sort. Acceptava tots els assumptes que venien i que em considerava capaç d'absorbir: matrimonial, en una època que no existia el divorci (jo vaig estudiar amb un codi civil que encara deia que es podia “corregir moderadament” a la dona); mercantil, de societats mitjanes normals, que començaven a tenir els problemes de les transnacionals i, a més, amb uns amos que admetien bé les meves idees.

Sempre he entès que la meva funció de professional del Dret era per alliberar al ciutadà, fins i tot de les mateixes estretors del Dret. Algú ha dit que el Dret és una tècnica de control en mans de la raó d'Estat. I podria ser així perquè per naturalesa l'Estat és un ens autoritari i sempre bel•ligerant, com a instrument de domini del grup dominant. No existeix un Estat neutre. Fins i tot amb les formes jurídiques evolucionades d'un Estat

de Dret, l'Estat tendeix a ser un element repressor i que genera violència. La meua feina com a persona de Dret, i la de la majoria dels professionals del Dret, liberals per excel·lència, tolerants i comprensius tan si són jutges i magistrats com fiscals i defensors, ha sigut lluitar a través de l'exercici professional és lluitar per un avançament en el reconeixement de la dignitat de la persona i assolir nous drets, garanties i llibertats.. i des de la nova situació assolida avançar encara més. I en això he tingut moltes satisfaccions.

Durant molts anys, en acabar ja tard del despatx, anàvem amb la Conxa a l'Associació dels Drets Humans o als Amics de la UNESCO, tornàvem a casa, després de sopar em posava a treballar i a estudiar. A les dues ella m'avisava per anar a dormir. Al matí ella repassava críticament el que jo havia escrit i més d'un cop m'havia dit: "això pot ser el principi d'una tesis doctoral, d'un llibre... però no pel jutjat! No veus que un jutge és un home que està pitjor que tu, viu amb un sou insuficient, al matí lleva als nens, té els problemes de la casa, la dona li diu que si el mercat, que si el col·legi? El jutge necessita cartes curtes, que vagin al gra!" La Conxa tenia una visió de servei fins i tot amb un estricte sentit tècnic.

He pogut compatibilitzar ser l'advocat de treballadors de grans empreses en tant que perseguits polítics amb els càrrecs polítics perquè mai he tingut la temptació de la corrupció o ocasió de suborn. Estic segur que de lluny la gent enumera a qui es pot comprar i a qui no i el que té intenció de subornar ho nota i ja no s'hi acosta. El Cap d'hisenda de l'Ajuntament em deia "és que vostè fa pudor de...". Quan un comença un determinat camí, la gent ho olera de lluny, fas olor d'una cosa o d'una altra. Cal vetllar també pels detalls encara que semblin sense importància... la Conxa ho tenia molt present.

Les causes polítiques

Els primers oficis polítics me'ls van portar. Van demanar-me la defensa i vaig dir que sí. Eren dos i va sortir bé el que no me l'havia demanada i no el que me l'havia demanada. Ell ho va entendre, va decidir fugir i ara viu fora. I poc temps després van començar a venir defenses que m'enviava el PSUC o CC.OO. Alguna vegada s'havien reunit al meu despatx obrers que eren causes col·lectives amb alguns advocats extraordinaris. En Casares, Solé Barberà, Benet, Fina o d'altres van ser els meus mestres. Des d'aleshores el meu despatx es va convertir en un dels despatxos de defensa dels processats polítics. Més endavant un grup d'advocats vam constituir la cúria de Barcelona. La gent ens considerava contra el règim perquè portàvem delictes polítics. Però per què era delictes fer una societat obrera? Perquè estava prohibit i com que no hi havia associacions autoritzades, tot podia ser delictes, la premsa tenia que passar per censura, esternudar podia ser delictes.

Igual passava amb la Comissió de Defensa del Col·legi. La història de la Comissió de Defensa ja està escrita. Sense pretensions, una Comissió com la de Barcelona, no n'hi havia cap altra. Va arribar a tenir una enorme credibilitat davant la gent que lluitava contra el règim; entre la gent de barri, la gent que vivia amb por, els que s'amagaven, la gent que havia d'anar d'amagat d'un cantó a l'altre, la Comissió de defensa era la institució vertebradora, la gent se sentia protegida...i protegia de veritat, perquè eren advocats disposats a jugar-se-la.

Vam aconseguir que el President del Tribunal d'Ordre Públic, creat expressament per reprimir tota mena de brots contra el règim, ens tingués en consideració. Aquest reconeixement va ser molt positiu per tots, però sobretot pels defensats. Quan en Benet, Casares o Agustí de Semir anaven a Madrid, el president del TOP, que ens apreciava a tots però especialment a en Solé Barberà, ens cridava. Un dia, després d'una vaga d'advocats, em diu "Agustín, veo que Ud. no ha hecho huelga... ¡ah! pícaro usted... es que con Barberà me he llevado un disgusto". No sabia que la vaga l'havia organitzat el mateix Barberà.

I a més el fet d'haver acceptat una causa complicada mai ens va significar una taca professional. Molta gent que després venia al despatx, per exemple a demanar una nul•litat de matrimoni, venia perquè teníem la fama d'incorruptibles. Al contrari, en certa manera ens va crear un clima de prestigi fins i tot davant de la policia, d'autoritat, perquè nosaltres sacrificàvem client ric per client pobre. La gent ho valorava, sabia que anar amb en Casares, amb en Barberà, amb en Benet o amb l'Agustí, volia dir, anar a l'advocat dels pobres. Recorda que vaig ser l'advocat del teu germà davant el TOP acusat de defensar el món gitano.

En general els jutges són bona gent, fins i tot en l'època franquista. Podria dir-ne moltes. Una vegada van portar un xicot i vaig dir al jutge "la policia l'està martiritzant i els seus pares tenen por". "Vostè què vol?", diu el jutge. "Que truqui a la comissaria i demani que li portin. No ho faran, però li diran que l'han ingressat a la presó" (i a la presó ja no es torturava). I ho va fer. Era un jutge de guàrdia i una bona persona, com tants. Una altra vegada amb el TOP a Madrid. Deien d'un noi que era terrorista... i jo dient que no: "y si un día se lo traigo aquí ¿qué pasará?". I em diu "hombre no puedo garantizar nada, pero...". Vaig preguntar a l'oficial "¿qué fianzas acostumbráis..?" "baratitas 25.000 pesetas". Torno a pujar "tengo aquel joven aquí abajo". I em va dir "¿lleva usted 25.000 pesetas?" "Aquí están." Va sortir amb llibertat provisional i mai més!

Tal com està muntada, si vols canviar la societat has de sortir al desert, és a dir, quedar-te en l'anonimat, deixar de ser una persona pública. I jo hi vaig sortir. Per què? Perquè amb la gestió del que vol el sistema estavem emmascarant-lo. No em penedeixo d'haver fet aquell pas perquè crec que he col•laborat més en la transformació de la societat defensant el sector públic, defensant els acusats en consells de guerra, defensant sectors de la classe obrera que se la jugaven. Haig de dir que en aquest canvi hi tenen molt a veure els companys de professió, que he admirat i estimat tant!, en Josep Solé Barberà, en Josep Benet o en Francesc Casares entre d'altres. D'ells vaig aprendre que no es pot fer res per al poble sense el poble. Però qui més hi va tenir a veure va ser la Conxa.

Participació i creació de moviments unitaris

Vam veure que calia impulsar eines, coordinacions, plataformes unitàries i des de totes les vessants possibles: grups eclesials, de Defensa dels Drets Humans, de juristes, la Comissió de Solidaritat, Agermanament i després el CIDOB, ecumenisme, Justícia i Pau, l'Associació d'Ajuda al Refugiat, Cristians pel Socialisme, l'Institut de Drets Humans, Trobada permanent d'Entitats d'Església, Casa de Nicaragua, etc., des de la independència dels partits polítics. Naixia Comissions Obreres i el PSUC començava a convocar... Calia bellugarse lentament amb mesures de seguretat. La Conxa estava

present en tot i en això era una artista. De tant en tant ensopegàvem amb un fracàs i calia tornar a començar... l'Assemblea de Catalunya no es pot entendre sense aquest treball unitari previ.

L'acta del Ple de l'Ajuntament de Barcelona en el que se li concedia la medalla d'or de la ciutat diu: "Fou membre del Secretariat de l'Assemblea de Catalunya, on va destacar el seu caràcter de persona d'unitat sense per això claudicar mai en les seves conviccions".

Altra vegada càrrecs polítics, regidor a l'Ajuntament....

Arribada la democràcia veig que ser independent era com un residu històric però que a vegades podia ser útil, podíem ajudar a trobar fórmules de concòrdia més fàcilment que aquells que ja militaven sota unes sigles. Vaig acceptar com a independent tenir càrrecs de gestió, al 1977 Director General de Serveis Socials en el Govern Provisional de la Generalitat restaurada, al 79, a la llista del PSUC, Regidor de l'Ajuntament de Barcelona, i Diputat Provincial, President de la Comissió de Sanitat i Serveis Socials. De tot això crec que la millor feina va ser la reforma de l'Assistència psiquiàtrica, amb la creació de centres de dia, posant al dia el concepte de malaltia mental i adequant-hi les institucions, modernitzant establiments i dignificant la professió. Però al 1981 va esclatar la crisi que va trencar el PSUC i em va semblar que la meua feina a l'Ajuntament havia acabat. Vaig tornar a dimitir, aquesta vegada en solidaritat amb el Justiniano Martínez, que fou expulsat. Allò posava en evidència que, efectivament, el temps dels independents s'havia acabat. I vaig creure que calia posar fi a l'activitat política i concentrar-me en la professional. M'agrada la política però hi he estat accidentalment. M'agrada també, i moltíssim, el dret.

En reconeixement d'aquest itinerari l'Agustí ha rebut en els últims anys, entre d'altres, els següents reconeixements: Condecoració amb l'Ordre de Sant Ramon de Penyafort, que li concedeix el Col·legi d'Advocats de Barcelona el 24 de gener de 1992; un homenatge popular a les Cotxeres de Sants el 15 de març de 1997 amb una nombrosíssima assistència de tots els sectors socials, sindicals, polítics i eclesiàstics; Investit Honoris Causa per la UPC el 24 de febrer de 2004, juntament amb Gregorio López Raimundo i Maria Salvo, en representació de totes les persones que van lluitar contra la dictadura franquista per la recuperació de la democràcia i les llibertats nacionals; l'1 de març de 2004, Medalla d'Honor de la ciutat de Barcelona, concedida per l'Ajuntament.

2. TRANSICIÓ I ASSEMBLEA DE CATALUNYA. LLIBERTAT, AMNISTIA I ESTATUT D'AUTONOMIA

L'Assemblea de Catalunya fou el resultat d'una situació excepcional en un temps històric excepcional, irrepetible. Neix com una cosa nacional catalana típica per construir el futur. Per invitació de la Coordinadora de Forces Polítiques, al febrer del 71 es va constituir la Comissió Preparatòria. En el primer document de la Comissió titulat "Cap a l'Assemblea de Catalunya" quedava reflectit la voluntat unitària i plural que l'animava i els punts essencials a conquerir: Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia. Deseguida es va afegir un quart punt referit al sentit social i de solidaritat de la conquesta d'aquestes llibertats. Era un programa de mínims amb el que tothom s'hi podia identificar.

Ràpidament s'estengué per tot Catalunya i molta gent, de comarques i dels més variats sectors socials, ideològics i professionals s'hi van sumar en el període pre-Assemblea. Cal recordar les mobilitzacions anteriors amb motiu del Judici de Burgos de 1970, les manifestacions i la tancada a Montserrat. Era un moviment unitari amb un pluralisme evident, l'Assemblea no es pot entendre si no tenim en compte que ja estava en marxa a Catalunya aquest moviment plural, molt ric i molt divers. L'Assemblea no és un acte aïllat, sinó que recull una realitat sociològica existent.

Naixia envoltada d'un cert aire d'espontaneïtat perquè existia un pre-acord implícit dels ciutadans de reunir-se, dialogar i treballar cadascú com podia, en funció d'aquestes tres coses tan elementals. Les concrecions ja vindrien després, sobretot en quin tipus d'Estatut es voldria.

Es va convocar la primera sessió pel 25 de maig del 1971, però es va frustrar perquè la policia ho va descobrir. Es convocà aleshores pel 7 de novembre a l'Església de St. Agustí de Barcelona. Es la que consta com a Primera Sessió de l'Assemblea de Catalunya. Va agafar d'imprevist al Govern, que se'n va assabentar per la premsa estrangera. Més endavant hi hagueren les sonades caigudes, la dels 113 de Maria Mitjancera el 28 de novembre del 1973 i la dels 67 a les escolàpies de Sabadell el 8 de setembre del 74.

Des del primer moment l'Agustí hi tingué un paper rellevant com a persona independent d'adscripció política i pel seu tarannà obert i dialogant

Assemblea de Catalunya

La meva tesi era que el ciutadà mig de Catalunya necessitava un instrument que no fos un partit ni un sindicat i que li permetés respirar cap al futur, vull dir els obrers de la seda, de la paperera o de la cooperativa del Prat, regidors, alcaldes, advocats, el capellà, un arquitecte de Lleida, camperols i pagesos... del Lluçanès, de Reus, de Ripoll, de Berga, de Montblanc, de Manresa... estudiants d'advocat, o de metge, intel·lectuals, professionals, molta gent d'Església. El sistema deixava sense espai a la gent normal que ha de menjar i treballar cada dia i no es preocupa de política. Tot i així es va anar creant un clima de "alguna cosa hem de fer". No es tractava de discutir el govern que vindrà o el que farà. Ja hi havia qui ho feia. I va començar una suma de petites activitats

pre-Assamblea de Catalunya, de rebuig al sistema, per part de la gent que mai va celebrar l'11 de setembre quan l'11 de setembre no es podia celebrar.

S'havia de propiciar que aquesta gent treballés conjuntament sense necessitat que vinguessin a cap partit. I la gent ho va entendre, i gràcies a això es va crear el Consell de Forces Polítiques de Catalunya. Vam escollir un camí: fer xarxa, treball unitari i programes de mínims, poca ideologia. Potser ho vam fer així per la manera de ser nostra, tan diferent del camí escollit per Madrid en el Consejo de Fuerzas Políticas, que tot just creat va voler fer programes de govern i comprar els uniformes de la Guardia Civil...

No fou més que un instrument concret dintre del marc del procés general de lluita del poble de Catalunya, no fou una institució ni una estructura. I per això va tenir un dinamisme qualitativament diferent a qualsevol dinamisme resultat d'un pacte. Fou una situació de convergència, amb un equilibri inestable, que podríem comparar –agafant una imatge de la física- amb un àtom, en el qual hi ha una sèrie d'electrons que en un moment determinat s'apropen al nucli i en un altre moment se n'allunyen, segons les circumstàncies.

Hi ha uns grups polítics que, lògicament, honestament i legítimament, pretenen simplement arribar al govern a través d'unes eleccions generals –i per això parlen de sufragi- per tal d'administrar la nova democràcia. Però a l'Assemblea predominen forces que estan per una democràcia avançada, que després s'administrarà d'una forma més o menys parlamentària, però sempre amb una presència de la base popular. I en aquest sentit les assemblees democràtiques son una escola de democràcia a nivell de poble. Es desenvolupa el sentit crític, fins i tot respecte a les organitzacions polítiques, per part dels que hi militen. Tot això crea unes condicions molt diferents per l'exercici de la democràcia, respecte a Europa, si aquest nivell es manté. També hem de recordar que en els quatre punts de l'Assemblea ja es va incloure que les llibertats democràtiques havien de garantir l'accés del poble al poder econòmic i polític. D'aquí vénen les discrepàncies de fons sobre la concepció de l'Assemblea.

(Agustí de Semir a *Llibertat, Amnistia, Estatut d'Autonomia*, de Josep. M^a.Colomer. Ed.l'Avenç, Barcelona 1976)

L'autoritat li venia precisament de l'heterogeneïtat de persones, de criteris, d'ideologies, d'independències, era la força del poble. Però només tenia el poder del prestigi i de la massa crítica. No va ser ni un sistema assembleari ni un instrument de conquesta de poder, que afortunadament ni ens ho vàrem proposar. Des de la constitució de l'Assemblea a la tardor del 71, s'havien estès ràpidament per tot Catalunya Assemblees Locals i Comarcals. Paradoxalment el gran èxit de l'Assemblea van ser precisament que ens detinguessin. Va dificultar una mica la feina però ens va donar una projecció i autoritat que no podíem sospitar. Només teníem això! És molt, però és molt poc. El poder el tenien uns altres. Teníem la força del símbol, de ser gent molt diversa, que barrejava a Trías Fargas, amb l'Agustí de Semir.. i que s'havia arribat a crear una xarxa present a tot arreu. Havíem tingut, a més, l'encert de reduir a només tres les reivindicacions “Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia”, que podíem convocar les grans manifestacions, etc. tot això és veritat. Però tot això és la força moral i del símbol. La força real no la teníem. I a més, si haguéssim hagut de precisar quina llibertat i quin estatut, tampoc hauríem anat junts.

És molt important saber fer programes de mínims i que alhora siguin suficientment mobilitzadors. A vegades tenim la idea que la transformació és fer la República ja! i en canvi per la gent l'important poden ser altres coses. Quan Catalunya és derrotada per Felip V, al dia següent tots els tallers i botigues segueixen funcionant. Probablement això era més important que muntar una guerrilla sense cap possibilitat. I al 39 l'endemà de la invasió de l'exèrcit, en Benet, ell en concret, està fent fulls clandestins. És una qüestió de mínims, però en Benet veu clar que cal començar la resistència. I que la resistència no pot plantejar-se programes de màxims, sinó el programa de vida quotidiana, però transformador, és a dir, que té un objectiu polític i que no implica grans oposicions. Sovint aquesta és la diferència entre les actituds reivindicatives de Catalunya i les d'un sector de Madrid. Exigint-ho tot, i sense medir les forces, ens dividim.

Mitificació i sobrevaloració de les forces de l'esquerra

Potser algú es va arribar a creure que l'Assemblea de Catalunya tenia possibilitat d'imposar alguna cosa en el moment de la transició. Jo estava segur que no i ho vaig discutir amb tothom. Creia que la única cosa que els franquistes volien de nosaltres es que els reconeguéssim la seva condició de demòcrates. No nego la importància de la pressió des de baix, sindicats, sectors de la burgesia, certs sectors d'església, moviments de cultura popular etc. Van aconseguir que els grups dominants es plantegessin la qüestió sobre quina seria la millor opció a prendre per seguir manant: el tancament repressiu o un canvi moderat i controlat que permetés una certa modificació del sistema sense canviar res substancial. Allò d'en Lampedusa al Guepard: canviar-ho tot a fi de no canviar res. Ells no tenien clar tampoc el procediment concret i tenien un tens estira i arronsa. El cas Huertas és l'exponent d'un moment en el que guanyava el criteri de la repressió. Però guanya el sector aperturista del règim: veuen que no poden continuar fonamentats sobre el terror i els afusellaments i coincideixen objectivament amb les forces de la lluita popular.

A n'en J.M^a.Huertas Clavería el van condemnar per haver escrit al Tele Express que molts "meublés" eren regentats per vídues de militars. Era al juliol del 75 quan el règim estava ja pràcticament en descomposició. Havien promulgat un decret retallant encara més la llibertat d'expressió i amb aquell article ell l'havia transgredit. Però quan ja estava a la presó, van detenir a Wilson, de l'ETA, i Wilson va declarar que Huertas li havia donat suport. I sobre això es va construir una segona causa, no impulsada pels militars, molt més perillosa, de terrorisme. Hi havia, a més, altra gent implicada, per exemple, quatre monges que també havien acollit al Wilson. En les situacions polítiques de crispació, hi ha un tipus de forces, que si no poden fabricar causes aprofiten al màxim les que es presenten. Aquesta fou una d'elles. Amb en Prochazka vam fer una mena de comitè permanent per veure com desactivar o com punxàvem aquest globus, que no era res, però que podia tenir greus conseqüències i vam creure que la millor manera era ridiculitzar la hipotètica suposició del delictes, i va donar resultat. Els periodistes, i especialment la TV van aprofitar el cas Huertas per defensar la llibertat d'expressió, però el segon procés era molt més perillós. Que les vídues de militars tinguessin aquest tipus de negoci no hauria de ser motiu d'escàndol. És la hipocresia universal, la de la noblesa madrilenya que critica el P.Coloma a "Pequeñeces" o la burgesia catalana, vinculada amb negocis immobiliaris o industrials que surt a la pel·lícula "La casita blanca".

Però la pressió popular quina força real tenia? Quants anaven al monument d'en Casanovas quan era prohibit, 20, 30 persones?, quina força real existia al carrer? A més, hi havia molta por. Per parlar de política s'anava a la presó i la classe obrera que volia un canvi era una minoria. A la paperera de El Prat eren 3 ó 4, a la seda, 10. La força real no es la que creiem veure, perquè aquests 10 ó 15 obrers de la paperera podien fer petites mobilitzacions però poca cosa més. Era un miratge i ens el creiem. Nosaltres tenim autoritat moral però no tenim el poder, ells tenen el poder i no tenen l'autoritat moral. Demanen que els donem l'autoritat moral per seguir tenint el poder. Teníem sobretot la clau que sense nosaltres ells mai serien demòcrates! Però això era transitori, fins i tot per la consideració internacional. Si l'oposició no els hagués reconegut s'haurien imposat igualment perquè nosaltres no teníem la força. Quan Benet i Candel són elegits senadors amb una majoria tan aclaparadora de vots, no ho són per ells com a polítics, ni pel PSUC que els presentava, sinó que era un homenatge a la seva transparència com a persones. La gent vol netedat, però fer política és una altra cosa.

Després s'ha mitificat l'Assemblea de Catalunya o es diu que el PSUC, com a gran Partit tenia força. Fals, absolutament fals. El PSUC tenia una cosa, els herois que resistien, que és una altra cosa, pertany al terreny de la moral. El PSUC havia creat xarxa civil entre els estudiants, obrers... però era xarxa de resistència al franquisme, no com a PSUC. Quina era la força real del Partit Comunista construïda durant tots aquells anys? Molt poca. La que en Carrillo ens va dir a la Conxa i a mi a París pocs mesos abans: "Tienes que decir a mis amigos que son también los tuyos, que ese príncipe del que tanto se ríen, será rey de España y que el Congreso en la legalidad del Partido Comunista de España, será bajo la bandera bicolor cuando este príncipe sea rey." Reconeixia la debilitat del Partit Comunista. La frustració vindria si ens negàvem a veure la realitat tal com era! Per exemple, en relació a aquella famosa ocupació que vam fer de Sant Cugat pel 1er de maig del 73 alguns diuen amb apariència de satisfets: "Vam ocupar Sant Cugat". Perdoni, responc, el dia de l'ocupació Agustí de Semir es va passejar tranquil·lament per Sant Cugat "protegit" per la guàrdia civil!! Era la Guàrdia Civil que ens protegia! O entenem això o no entenem la transició.

Transició pactada

Estava pactada de molt abans, ens agradi saber-ho o no. I en aquest pacte l'esquerra no hi va entrar. Per què? perquè no tenia força per exigir-ho, perquè no era ningú. Per això la operació de la transició es va fer d'esquena a l'esquerra. Alguns diuen que l'esquerra no va saber aprofitar el moment. No. Senzillament no era encara la nostra hora. No podíem fer altra cosa, no teníem força. En política cal tenir presents els interessos que hi ha més enllà de més enllà de les apariències. Tampoc Unió Democràtica va treure cap vot, tot i la bona voluntat de Cañellas i Ruiz Giménez. Creien que els seus correligionaris de l'estranger jugarien la seva carta... i no va ser així. La necessitat objectiva no és condició suficient per l'avanç de la humanitat si no existeixen les forces capaces d'impulsar-ho. Per fer política no n'hi ha prou amb el convenciment o tenir autoritat moral. A l'Assemblea de Catalunya hi havia qui no ho veia. Però érem molts que ho vèiem així, p.ex. en Solé Barberà.

Un exemple: vaig rebre del Sr. Fraga, ministre de Governació, una invitació per sopar amb ell a Madrid. Mig en broma mig de debò li vaig dir que hi aniria si aquella tarda les seves forces no em detenien, perquè aquell dia hi havia manifestació i jo pensava anar-

hi. Quan vaig arribar a Madrid em diu: “Agustín, llega Ud. tarde, el Partido Comunista ya ha sido reconocido. No es necesario por consiguiente que nos reunamos de escondidas, podemos hacerlo a la vista de todo el mundo”. Era com dir-me “Vostès ja no em fan falta, acceptant el nostre reconeixement vostès ens han donat també el seu aval”. Ho vaig entendre i vam sopar parlant del temps i de conceptes filosòfics i polítics genèrics.

No podíem fer altra cosa. Si el Partit Comunista no hagués acceptat el model de transició pactada, no hagués firmat els Pactes de la Moncloa, s’hagués mantingut més dur, no hagués cedit, etc. tot hagués sigut igual i estic segur que hauria desaparegut, hauria quedat destruït. S’hauria dit que no ho firmava “porque estaba aliado con Moscú y servía los intereses...” Siguem seriosos, ¿quin suport tenia el Partit Comunista de la classe obrera? Autoritat moral sí, però la massa obrera, què? quanta gent era de Comissions? quina influència real tenia? Per crear l’alternativa real al sistema i no solament una alternança calia un nivell de consciència col•lectiva que no existia.

Vam estar, doncs, situats en un procés de reformisme. Però fins i tot així, si el reformisme hagués sigut un reformisme autèntic les forces que se’n van mantenir al marge s’hi haurien incorporat. Però com que el reformisme no va ser autèntic, com que l’Estat és irreformable, a Catalunya aquestes forces es van haver de plantejar l’alternativa a l’Assemblea. Amb un reformisme fort, s’hauria vist la trampa de la creació d’una Generalitat a partir d’un pacte.

Restabliment de la Generalitat

I cal comptar també els nostres propis errors. Va haver-hi qui va proposar a Benet o a Agustí de Semir com a presidents de la Generalitat. Una imbecil•litat integral! Es prenien seriosament que jo podia ser president de la Generalitat o en Benet! Sembla mentida però no veien que l’únic, l’únic poder, la única carta que teníem per jugar era la d’en Tarradellas. I es negaren a utilitzar-lo per antics tiquismiquis. No em cansava de dir que encara hi érem a temps: viatge urgent a París, cotxe descobert, millor si pot ser un rolls, frontera, tots nosaltres, el Consell de Forces Polítiques en pes, els que dieu que presidents, allà, la Guàrdia civil ens escoltarà, i portarem a Tarradellas a la Generalitat. I només ha de dir una cosa: “Queda restaurat el govern del 39”.

Només es volia veure el que interessava. I per tant va haver-hi una greu falta d’anàlisi. Es volia veure una força amb en Benet o amb mi que no existia. Força que no existia ni amb en Pujol. Només ell tenia un força indiscutible. No era només per legalitat que els de Madrid el volien portar cap aquí, sinó perquè era l’home que tothom beneïa perquè no posava en perill res, tot i que Benet o jo mateix tampoc posàvem en perill res precisament perquè no teníem cap força! I en Tarradellas sabia que tenia aquest poder i va jugar-lo al seu favor. Fins i tot amb ironia. Sabent que el president seria Pujol va dir aquella frase històrica : “Catalunya tindrà un president que no sap beure un whisky”.

Però vam arribar tard. Al final em van dir d’anar-lo a veure. Vaig acceptar tot i que, com que el coneixia, dubtava que a aquelles alçades en Tarradellas volgués seure. El truco i em diu: “sí, sí, vingui, vingui”. Però quan vaig ser allà –era una habitació d’hotel amb dues portes- em va dir “miri, perdoni, no li he pogut dir abans però arriba tard: per aquesta porta entraran unes persones que no vull que el vegin. Vostè marxarà per

aquesta altra”. Estava tot acabat. Eren els enviats del govern de Madrid. Havíem d’haver estat nosaltres els que l’haguéssim fet venir! Nosaltres vull dir totes les forces catalanes, sobretot perquè Tarradellas era la única cosa que teníem que la resta de forces polítiques de la resta de l’estat no podien assimilar i alhora no s’hi podrien negar.

Va venir doncs de la mà de Suárez i de Madrid. Sentís només va prestar el servei, fou el carter de l’operació, però no va gestionar res. Les forces catalanes havíem creat un buit, vam deixar-lo aïllat. I en Suárez “està sol? ehhh, a buscar-lo”. Va demostrar tenir l’estratègia a seguir una mica més clara que els nostres “ilustres companeros que hacían listas”. En definitiva no es va voler fer el procés. No es pot estar insultant al Sr. Tarradellas cada dia durant anys i de cop i volta...

Responsabilitat dels polítics catalans, de tots, menys d’un boig que es diu Agustí de Semir, que precisament no era gens amic seu. Tan poc amic que quan ja és president, sent en Ramon Espasa Conseller i Pilar Malla Directora General, als pocs dies d’haver estat jo nomenat Director General de Serveis Socials, vaig al seu despatx. Jo creia que estaria content. I em va dir “ne connais pas” que no em coneixia. Astut! Em deia que la democràcia a Catalunya començava amb ell i no acceptava hipoteques del passat.

3. SOBRE EL MODEL ECONÒMIC. IDOLATRIA DEL MERCAT: FORA DEL MERCAT NO HI HA SALVACIÓ.

L'actual etapa de globalització té el capital financer com agent fonamental, i com a motor de desenvolupament econòmic el principi de la desigualtat. El pensament únic neoliberal i el mercat com a ídol porten al lucre com a valor únic.

L'ocultació de la violència imperial compta amb una acumulació de mitjans que constitueixen la imposició d'una cultura que ha substituït el concepte clàssic de servei públic pels conceptes de privatització, "despublificació", liberalització, desregulació de les activitats de contingut econòmic. Ens trobem sota el nou principi del sentit idolàtric del mercat: FORA DEL MERCAT NO HI HA SALVACIÓ.

Les evidències contra la idolatria del mercat i dels seus mecanismes procedeixen de camps diversos: partint de la mateixa essència del discurs econòmic-ortodox s'amplien als diferents plans de les ciències socials i al contingut d'una ètica de mínims. S'arriba a la conclusió que el capitalisme és incapaç de superar la contradicció entre la gestió econòmica en un espai mundialitzat i la gestió política i social.

En la nova cultura idolàtrica de mercat, desapareix la idea de proïsme, també desapareix el compromís per millorar les condicions de vida dels marginats, dels exclosos i dels pobres de la terra. I aquest compromís és substituït, altra vegada, per la beneficència. El darwinisme social actual només admet la compassió pels pobres, que són culpables de ser pobres.

(fragments del discus de l'Agustí de Semir en la cloenda del 1er Congrés Català de Salut Mental, Barc. febrer de 1999).

No n'hi ha prou amb una visió sectorial dels problemes

Si només es té la visió d'un sector concret sense tenir present el marc global no és possible entendre ni els problemes del sector. Això els hi passa a molts excel·lents professionals. Saben els problemes que tenen, però sense la percepció del context en el que se situen no poden fer l'anàlisi correcta i en conseqüència no poden definir l'estratègia adequada pels seus problemes. P.ex., a Salut Mental, com en altres camps, hi ha molt bons professionals, metges al servei de la salut mental, però si no tenen una visió global del món i de les forces ocultes que pesen sobre la seva professió, el seu coneixement mèdic no servirà. Aquest fou el sentit de la meua intervenció a la cloenda del 1er. Congrés Català de Salut Mental celebrat a Barcelona a finals de febrer de 1999. En la meua intervenció remarco que fins i tot la reforma psiquiàtrica no pot prescindir del corrent actual que creu que fora del mercat no hi ha salvació. En nom de la llibertat s'ha substituït el concepte de servei públic pel de mercat: tot es pot comprar i vendre, la salut, l'ensenyament, les pensions, la investigació, els recursos naturals. El model de globalització va cap al desmantellament dels serveis com a dret universal, cap a convertir els serveis en negoci. Qui pot comprar el servei d'hospital tindrà servei. Qui no pot comprar no existeix, és exclòs.

El primer pas cap a la privatització és deixar degradar el servei, p. ex., tal com està ara la seguretat social no és defensable perquè dona un servei dolent. El metge té cinc minuts, oficialment, per analitzar-te i diagnosticar-te, i si li donen més temps diuen que no és rentable. En realitat el que es vol és que la seguretat social passi a ser de beneficència. Com abans. Encara no fa gaire en un psiquiàtric privat català es rebia al “distinguido señor con criado...con dos criados”, amb una nota al final que diu “en cuanto a los pobres, como esta sociedad es piadosa, ya se ocuparán de ellos”. No crec que la lluita contra la propietat privada sigui tan essencial com abans perquè el capitalisme d'ara és sobretot capitalisme financer i perquè els mecanismes d'exploració, que s'han aguditzat, també s'han diversificat.

El canvi de capitalisme industrial a capitalisme financer.

Estem en un canvi de cicle o fins i tot de civilització, és un canvi de període històric, fonamentalment perquè estan canviant a nivell mundial les formes d'exploració. El capitalisme industrial, tal com a Europa l'hem viscut, ja només existeix en els països d'economies emergents, al Tercer Món, perquè allà la mà d'obra és barata. Per què marxen les fàbriques col·locades a Catalunya cap als països de l'Est, Llatinoamèrica o Àfrica? Perquè allà la mà d'obra es pot extorsionar amb més facilitat, és més barata i desregulada. Vaja, que l'amo pot fer el que vulgui i pagar el que vulgui. La classe obrera occidental, la clàssica classe obrera del S.XIX i XX, la dels nens a les mines de carbó angleses o belgues ha deixat d'existir. Amb la globalització la fàbrica s'ha diluït, la classe obrera s'ha diluït, tecnificat i fragmentat, i el capital s'ha fet anònim i volàtil. I alhora, el capital industrial invertit, el capital col·locat, que sempre ha buscat mà d'obra barata, ara busca aquesta mà d'obra amb l'exploració infantil en altres continents, a Xina, Birmània, Àfrica o Sudamèrica.

Però és que ni aquí el capitalisme industrial pot ser el que era, no pot guiar-se ja només per les lleis del preu o del mercat. L'hi ha nascut un càncer: el capitalisme financer, el capitalisme especulatiu i depredador, que no crea riquesa sinó que en un segon pot buidar tota la riquesa creada pel capitalisme industrial. Amb la informàtica es poden fer transaccions a la velocitat de la llum. I la majoria d'aquestes transaccions no són productives sinó pura especulació. És el resultat del vertader culte al mercat i a la desregulació de la mobilitat de capitals. Però el capitalisme financer és un paràsit que xucla la sang del capitalisme que genera riquesa, pot fer canviar el valor de la moneda, pot fer desaparèixer en un moment les reserves de divises de països sencers, com ha fet amb el sud-est asiàtic o amb Mèxic, és criminal perquè pot deixar a milions de persones a la misèria, però en definitiva és també suïcida pel sistema perquè en nom de la llibertat pot treure la llibertat.

El veritable conflicte està entre el capitalisme industrial i el capitalisme financer que domina al capitalisme industrial i el destrueix. Per això, encara que la revolució vagi contra el capitalisme industrial, en realitat aquest acaba essent un aliat perquè quan el capitalisme financer domina, el capitalisme industrial passa a subaltern. El capitalisme industrial hauria hagut de ser més intel·ligent i no deixar-se menjar pel capitalisme financer. I per això, en el terreny del concret, per plantejar correctament la lluita cal distingir entre el propietari d'una fàbrica -capitalista industrial- i l'especulador -capitalista financer-, i entre la psicologia de l'home que s'ha construït al costat de l'aigua, fent el camí del Llobregat i la psicologia del que juga apretant un botó a la

Borsa. S'acusa als fills i nés d'aquella generació d'industrials catalans pares de la industrialització, a la tercera generació, la d'ara, d'haver-se rendit, de dedicar-se a la bona vida, de malbaratar la riquesa creada pels seus avis. Però no és tota la veritat. Havent canviat tant les relacions de producció caldrà analitzar cas per cas per saber quins són els aliats, perquè tots, en definitiva, som víctimes de la mobilitat del capital financer.

És difícil fer front a aquesta nova situació, entre d'altres raons per la mateixa desmembració provocada pel nou model econòmic. Ja no hi ha la classe obrera sobre la que creïem que es faria el canvi. Ha desaparegut. Diem que "un altre món es possible", d'acord. però qui el farà? L'esperança d'un futur amb unes relacions socials fonamentades sobre la justícia només pot venir incrementant la consciència i l'organització. El buit gravíssim d'ara és que estem sense ideologia. Es constaten fets, es fa sociologia, estratègia, gestió...però no construïm ideologia coherent. L'intel·lectual, en general, ha dimitit o s'ha posat al servei del qui paga.

Ja sé que la ideologia i les propostes no s'elaboren en dos minuts i sé també que no hi ha res tan conservador com considerar que les masses no poden elaborar ideologia. La teoria que cal elaborar no és purament doctrinal ni té res a veure amb el dogmatisme que s'imposa de dalt a baix sinó que també és una activitat, el resultat del treball i l'experiència. Per això també calen noves experiències, locals, petites, però que encoratgin, que creïn esperança. Que tu com a pensador elaboris una proposta no vol dir que al mateix temps no et creïs una imatge a la teva ciutat de ser un bon ciutadà que facilita la vida dels altres amb un jardí, per molt petites que siguin les coses també són importants. Aquestes experiències però han de tenir un denominador: no buscar primordialment l'enriquiment personal dels que les promouen, sinó la distribució i el canvi de model.

Tothom qui creu en uns valors mínims comuns hauria d'anar creant opinió, no propaganda, ideologia, generar propostes de com això es pot organitzar. Demana molta paciència perquè aquest treball és molt lent i una prèvia capacitat d'anàlisi: amb els pocs recursos que tenim què podem fer? què fa el veí? què fan a França, a Itàlia? el problema no és local o nacional i per tant les propostes tampoc han de ser-ho.

El paper de la burgesia

En definitiva s'ha de promoure la recapitalització des de baix. No vull dir fer néixer una nova burgesia empresarial, però al cap i a la fi la nostra burgesia catalana del XIX tampoc no ho va fer tan malament. Va crear l'Eixample, i el Liceu i la industrialització del Llobregat. És cert que va "mercantilitzar" la concepció de l'Eixample d'en Cerdà, però és que aquella proposta amb patis interiors oberts, ajardinats, sense construir no seria sostenible! A vegades es fan judicis, que no és que siguis injustos, sinó que no són intel·ligents, ni útils històricament.

Si ens entestem en dissociar fets que en la història han anat plegats, fem fragmentacions perilloses i a la llarga falses. Al costat del petit salt d'aigua del Llobregat hi havia la fàbrica i la casa de l'obrer. Però també hi havia la casa del burgès. El burgès no se separa d'allò, no s'amaga, hi té la casa i jo veia als fills d'aquests burgesos obrir la fabrica a les 6 del matí. Per entendre la història s'ha de veure globalment, fent-la petita i

parcial la deformem. El classisme a Catalunya no ha sigut tan intens com ho ha sigut a d'altres llocs d'Europa o d'Espanya, per exemple l'aristocràtic del señorito andalús. Al seu costat el classisme del burgès català era poca cosa.

No dic res de nou en definitiva, és la teoria clàssica de Marx sobre la necessària acumulació de capital i la defensa de la burgesia industrial com a classe emergent i sense la qual no hi ha proletariat. A qui servia objectivament el pistolisme entre obrers i patronal de principis del XX a Catalunya, a veure qui matava més? Es pot separar del context de l'estat espanyol? Servia fonamentalment a la classe realment dirigent de l'estat, perquè aquí no hi ha bancs i la banca basca se'n va a Madrid.

Consens de Washington

Val la pena referir-se al Consens de Washington i al model que proposa. Alguns diuen que ha fracassat. No és cert. Pot haver fracassat en un pas concret del procés, en l'estratègia en un moment concret, però aquest serà el model que estan decidits a aplicar.

Són les receptes del neoliberalisme: 1. disciplina fiscal dirigida a eliminar el dèficit públic, 2. desregulació de les activitats econòmiques, 3. reforma tributària i tipus baixos, 4. tipus d'interès determinats pel mercat, 5. tipus de canvi competitiu i determinat pel mercat, 6. liberalització del comerç, 7. liberalització de les inversions estrangeres, 8. privatització de les empreses públiques, 9. la despesa en serveis socials ha de ser com a beneficència, no un dret, 10. garantir amb més fermesa el dret a la propietat. En resum, menys impostos pels rics, l'interès bancari no en funció del servei que presti el diner prestat sinó del grup dominant, llibertat per deslocalitzacions industrials d'inversions estrangeres, desaparició de la petita botiga al servei de les multinacionals, serveis públics de baixa qualitat, i beneficència. Pot resumir-se en dues idees bàsiques: d'una banda, promoure l'estabilització de l'economia a través de l'ajut fiscal i l'ortodòxia de mercat i de l'altra, reduir dràsticament el paper de l'estat, quan menys estat millor. És l'evidència de la idolatria del mercat o l'establiment de les condicions bàsiques i necessàries per a substituir la mà visible de l'empresari per la mà invisible del mercat.

Doncs tot això serà el que realment condicionarà la vida professional dels membres del congrés de psiquiatria del que parlava abans, perquè la majoria treballen al sector públic. La primera vegada que aquests psiquiatres van saber que se substituïa el contracte de serveis per "prestación de proveedoras", és a dir, passaven a ser proveïdors, alguns van protestar perquè intuïen el què passava. Ho poso com exemple de com s'hauria de fer un treball de consciència crítica.

El cas concret de la Unió Europea

És només l'Europa del Mercat, no té cap altre interès que el mercat, com a únic objectiu i això des del començament. Ja els primers tractats de la CECA del carbó i de l'acer i després els Tractats de Roma, no eren més que una excusa per liquidar les mines, que és el que va fer la Thatcher, perquè el petroli és més barat que el carbó. A Estrasburg jo deia als nacionalistes que quan es discutís el tema de l'Europa de les Nacions ells no hi

serien, perquè allà només interessava el gran capital. L'Europa tal com es va crear és estrictament la consolidació del capital. No ha sapigut, d'altra banda, deslligarse dels objectius estatègics dels Estats Units i fonamentalment dels seus objectius militars, que s'han fet presents a través del reforçament de l'OTAN i dels bombardejos de l'OTAN sobre Europa a Kosovo.

Els qui expliquen Europa d'una altra manera, per molta bona fe que tinguin, no expliquen l'Europa que és, sinó l'Europa que ells voldrien, estan projectant en el conjunt de l'Europa el seu somni com a socialistes, nacionalistes o el que siguin. Amb el català passarà igual. El català no hi serà mai a Europa perquè és França la que s'hi oposa.

D'altra banda, el Parlament europeu funciona la meitat a Luxemburg, la meitat a Brussel•les, un altre tros a Estrasburg, amb un show d'anar i venir de 1.500 persones i baúls i papers i camions cada mes d'un cantó a l'altre. Està pensat perquè no funcioni i perquè els parlamentaris no pintin res, que es passin el temps atabalats i voltant. Això sí, molts idiomes i moltes traduccions i la gent dient: "costa un ronyó!". Això no vol dir que no puguin haver-hi fons de cohesió, ajuts socials, etc. això és una altra cosa, és el funcionament del dia a dia. Però el model, el projecte, allò global, és estrictament l'Europa del capital i prou. Es obvi que, pujats dalt d'aquest tren que va cap al precipici mentrestant és millor estar ben atès, que et portin una tassa de cafè, que hi hagi socialistes que ho gestionin millor, que hi hagi fons de cohesió, que no es facin les tonteries del PP amb les classes de religió, evidentment. Però aquest no és el problema, el problema és que no tenim les cartes amb les que juga el capital i el capital juga estrictament les cartes que li interessa al gran capital. Després anirà deixant anar petites coses perquè la gent pugui quedar contenta, però el tema de fons és cap a on va aquesta Unió Europea: en direcció contrària a la Unió dels pobles i a la Unió del pobres.

Per això els resultats i l'abstenció en les eleccions europees era previsible. La gent té sentit comú, saben que aquesta no és la seva Europa i que aquest model d'Europa és el resultat dels interessos d'uns quants i prou. Que una part de la gent no la senti i l'altra li tingui por, és normal. A més, si la majoria del Parlament continua sent de dretes, es normal que la majoria de la població siguin o euroescèptics o antieuropeus. L'Europa dels pobles que calia construir hauria sigut una altra cosa. Ja sé que hi ha un tant per cent important de legislació que ja és europea. Però a qui beneficia? També sé que hi ha hagut els fons de cohesió, però això no té res a veure. Què s'hauria de fer per què Europa significués una mica de canvi? En primer lloc crear consciència. Però és difícil perquè el Parlament Europeu ha estat sense competències i quasi sense saber què fer.

Creació del subjecte revolucionari. Els sindicats.

Fins fa poc es considerava que el subjecte revolucionari era la classe obrera, però ara no existeix o no es veu i d'altra banda no neix d'avui per demà. Des de que Marx escriu el Manifest al 1848 fins que neixen les primeres organitzacions obreres passen cinquanta anys i en passaran cinquanta més fins que aquestes organitzacions siguin reconegudes. Per molt que els canvis en el moment històric actual facin del moment històric un espai molt curt, un instant, no una etapa llarga, si no es concreta l'activitat transformadora i el subjecte que l'ha de protagonitzar, els elements positius quedaran absorbits pels

negatiu. Hores d'ara no sabem quin serà el “subjecte revolucionari” en la nova situació del capitalisme mundialitzat.

Poden fer-hi alguna cosa els sindicats? En teoria –classe obrera organitzada!- haurien de ser agents principals en aquests processos. Però amb l'actual pràctica sindical és impossible. No solament per allò que se'ls critica, de corporativisme, de defensar els interessos només dels propis i oblidar els més desfavorits, perquè han estat cooptats pel sistema amb les subvencions directes o indirectes, per possibles casos de corrupció, per la burocràcia, perquè les burocràcies sindicals han sigut en molts casos els primers enemics de la classe obrera etc. Fonamentalment però, perquè l'objectiu de la seva lluita ha sigut primordialment econòmic, intentar arrabassar una part del benefici industrial i distribuir-lo entre la mà d'obra. Els sindicats actuen en el marc de la societat capitalista defensant els interessos immediats dels treballadors, però actuen regulant el mercat de treball, no actuen contra la societat capitalista sinó dintre d'ella, com una part integrant de la seva estructura. Reconeixem que s'han fet grans millores, que en el món industrial avui es viu molt millor que fa cent anys. Però si el sindicalisme es queda aquí i no força un canvi de model, és a dir, si no té directament objectius polítics, no pot col·laborar en el canvi global. Al contrari, col·labora en fer dels treballadors petits-burgesos, que en la mida que milloren els seus ingressos es desenten dels plantejaments globals. Tots els sindicats europeus estan viciats d'aquesta malaltia. Han deixat de ser revolucionaris, si és que alguna vegada ho havien sigut.

Tampoc els partits no ho fan. D'una banda hi ha excessiva satisfacció en les forces espontànies i, d'altra, en els aparells merament institucionals. Crec que els elements positius del moment present haurien de reconduir-se cap a la creació d'una vertadera xarxa, que cada punt tingui la seva autonomia però amb coordinació. Ara bé, no veig que partits o altres organitzacions treballin en aquesta direcció. Estem encara en el nivell previ a la política però ja hauríem de començar a concretar.

4. SOBRE EL MODEL POLÍTIC. DEMOCRÀCIA, O LA FORMA POLÍTICA DEL CAPITALISME.

La nostra Trobada d'Amistat se celebra quan més de mil milions de persones no poden adquirir l'aliment necessari per portar una vida activa. Cent trenta milions d'infants no reben educació bàsica. El 79% de la riquesa mundial pertany al 15 % de la població. El 85 % de la població té accés al 21 % restant. El poder de fet el detenen 358 persones. Les transnacionals del crim produeixen una renda anual d'un bilió de dòlars. En un dia, en la zona central del mercat de divises es mouen 120 bilions de pessetes.

A més d'un fracàs polític no indica també això una greu perversió moral del nostre món? Vivim en la Geopolítica del Caos, en la Geopolítica de la injustícia, en la fragmentació total sota un poder centralitzat i sense rostre, d'uns pocs. Els analistes parlen d'un Estat de fet a l'ombra.

Iniciem una altra època, capitalista o postcapitalista. Però per mi és molt clara l'agonia del capitalisme, una agonia que encara no ha arribat però que jo segueixo veient com a molt clara, encara que potser trigui cent anys. Anem cap a l'esgotament del sistema, diguin el que diguin. És evident que el capitalisme només condueix a l'anul·lació de la persona. Segurament em moriré sense haver comprovat que tinc raó, però en cent anys hi haurà una transformació total.

Cal desfatalitzar la crisi, perquè el futur no està predeterminat, cal inventar formes noves i fer-ho juntament amb altres.

(fragments del discurs que va pronunciar en ocasió de l'homenatge pels seus 80 anys, 15 de març del 1997).

Reforma o Revolució

És possible fer transformacions importants en les relacions de producció d'una societat democràtica com la nostra? És possible que un partit comunista arribi democràticament al poder? i que s'hi pugui mantenir? i que, obtingut el poder, tingui capacitat per fer transformacions irreversibles? No tinc resposta, però son preguntes fonamentals.

Sempre em ve a la memòria Kautsky o la comissió Brandt a la crisi dels 80. Es podria haver anomenat "Comissió Willy Brand para salvar el capitalismo". En el fons Brandt, socialistes i socialdemòcrates, combatien el que significaven els països de l'Est. Allò no era defensable, d'acord, però era un baluard, un mur de contenció. El que després ha vingut allà i a tot el món és infinitament pitjor, però ara ningú es queixa. Ha rebut l'aval del neoliberalisme.

Davant de Bernstein, Kautsky primer defensa l'ortodòxia socialista però acaba fent parlamentarisme traint objectivament els valors socialistes. Igual molts avui, volent servir a la transformació justa de la societat, cauen enganxats al sistema. Els partits comunistes mentre son clandestins tenen molta força, però quan arriben al poder perden l'oremus, es converteixen en mers gestors d'aquells petits trossets de poder que el mateix sistema els deixa gestionar. I es queden tan contents. Recordem el debat entre

Kautsky i Lenin. Senzillament Lenin diu a Kautsky que pel seu camí no farem res, que la revolució la porten els consells de fàbrica, els soviets. No sé quin hauria de ser el camí concret de l'esquerra quan arriba al poder per tal d'evitar ser, d'una banda, només el gestor del sistema i de l'altra evitar ser desbancat com Allende. Només sé que la transformació de les estructures de la societat es imprescindible.

No són suficients les reformes econòmiques, ja que el sistema pot assumir-les gairebé totes i quedar tan panxo. Ara vivim millor que al s. XIX, resultat d'una lluita constant i aferrissada de la classe obrera contra el capitalisme. Entre mig hi ha hagut molt sofriment, morts i una constant reflexió sobre les estratègies, el valor de la vaga general etc. Però el sistema d'explotació segueix igual, traslladant ara l'explotació al conjunt del planeta. Bernstein es va equivocar considerant que amb les victòries sindicals el marxisme havia quedat superat. No menysvaloro la lluita i allò que s'ha aconseguit, però si les lluites sindicals no tenen també l'objectiu de canvi de model, un objectiu polític, no fan sinó traslladar l'explotació cap a un altre sector social, els immigrants per exemple, o cap a una altre continent. És a dir, van en contra dels interessos de la classe treballadora considerada globalment. Ho hem vist amb algunes de les actituds sindicals en relació a la nova immigració.

Electoralisme i parlamentarisme. Alternança.

Vivim en un moment de derrotes o, dit d'una altra manera, de canvi de model. El model de democràcia liberal sobre el que havíem assentat la nostra civilització està esgotat i derrotat, no s'assembla en res ni pot complir els principis d'Igualtat, Llibertat i Fraternitat que el van fer néixer. No és que la democràcia sigui el millor dels sistemes, sinó que aquesta democràcia és el millor sistema pel capitalisme, és la forma política del capitalisme. El sistema està més centralitzat i jerarquitzat que no ho havia estat mai i el nucli que pren decisions fonamentals es més reduït que mai. És l'Imperi que, de forma diversa s'imposa a tot arreu de manera igual, ara amb la paraula democràcia. El que passa és que no en tenim un altra. No dic que no la valorem, dic que hem de ser conscients dels seus límits.

Com a mínim aquesta democràcia suposa la trampa de l'alternança. I l'alternança es construeix sobre l'implícit d'estar en una situació estable, que les modificacions no cal que siguin transformadores de les estructures o que quan s'intenta que ho siguin ho fa el grup involucionista: en nom de la llibertat nega la llibertat (més mercat, més desregulació, més privatitzacions...), en nom d'una major riquesa incrementa la pobresa.

Què pot fer un partit revolucionari al poder? Què passa al Brasil?, que Lula està acorralat. Què poden fer els socialdemòcrates honestos? poden definir realment el pressupost? podran o voldran ara els socialistes canviar el sistema impositiu? ells saben que sense això no podran fer pràcticament res, però s'hi atreviran? No. Mantenen com un dogma el criteri dèficit zero del PP, és a dir, no hi ha inversió social. En què es diferencia l'esquerra socialdemòcrata de la dreta? En les formes de governar, que ja és important, i en temes secundaris, que també són importants, no ho nego (moral, avortament etc.), però no toquen el sistema. Quina diferència hi ha entre demòcrates i republicans als EUA? que cada un dels dos són grups poderosíssims vinculats a empreses diferents però amb objectius semblants. Socialdemòcrates, socialistes i

comunistes estan tots igualment atrapats pel sistema. Durant tot el S.XX els partits han sigut un element transformador de la societat, poden seguir sent-ho en la nova situació del capitalisme? Per tant, si es pot cal guanyar eleccions, però no és suficient. Cal destruir l'estructura del sistema. El dilema està en si ho podem fer directament o ens deixaran utilitzar la mateixa estructura per destruir-la.

Partits polítics

La pregunta és si els Partits tal com són ara poden arribar a ser el subjecte revolucionari o si poden arribar a crear una ideologia, ser allò que Gramsci deia de “l'intel•lectual col•lectiu”. I sense cap dubte tal com funcionen ara i pel paper que el sistema els hi assigna, desafortunadament hem de dir que NO. No és que no vulguin sinó que la feina de cada dia, del poder, d'arribar al poder, d'administrar el poder, de respondre al poder, els ocupa la major part del temps. És el fracàs de la democràcia i dels instruments de la democràcia, els partits i el parlamentarisme. Cal estimular els esforços de tants militants per aconseguir una major apertura, però no és només un problema de bones voluntats sinó dels límits del model vigent.

Perquè... de què viuen els Partits? perquè un Partit funcioni no n'hi ha prou amb la militància, calen mitjans. D'on vénen? I cal una ideologia. El PP té ideologia, té diners i té estructura. El PSOE va fent una renúncia darrera l'altra a la ideologia ja que sinó no tindrà diners. Ha d'anar al “piu, piu”, fer fundacions. No diguem ja els comunistes. D'aquí que alguns estiguin plens de conspiracions internes, per l'immediatisme, la búsqueda del vot, pel revisionisme, per la dificultat de mantenir la coherència de les idees, per la burocràcia, per la desconexió amb la realitat. Però això és la mort del partit. Un partit d'esquerra només pot oferir als seus militants ideals i esforç. Si la direcció pensa més en la maquinària que en la ideologia, si renuncia als ideals per poder mantenir un espai de poder, en definitiva renuncia a l'ètica i el partit no pot tenir futur. És el transfuguisme de les direccions que deixen a les bases, amb els seus ideals, a l'estacada. I sense ideals i sense militància no és possible avançar, és el suïcidi de l'esquerra. Queden només amb diners i la TV, com la dreta.

I alerta amb el pes que els mitjans de comunicació tenen davant una població poc informada. Per exemple, jo acabo de sortir dues vegades per la TV. Ara tot el barri em veu important. Abans em veien i només sabien que era l'Agustí. Ara creuen que sóc important. Però ningú sap què he dit... M'ha vist moltíssima gent, que si estava guapo, que si era pel•liculero... però no saben què he dit o perquè he sortit!! La democràcia és això!! Voten perquè aquest du barba, perquè l'altra és guapo... Una democràcia basada primordialment en el model TV. no pot ser vertadera democràcia.

Un Partit d'esquerra no és qualsevol cosa, no és un club, no és una comunitat, no és una empresa. És un instrument polític que té obligació de proposar un model social fonamentat en la igualtat. Ha de saber que les forces que s'oposen a aquesta transformació són enormes i no estalviaran mitjans. Ha de proposar un pla d'austeritat. Ha de saber que en aquest combat no poden haver-hi improvisacions, hi ha qui mana i defineix l'estratègia. No “caudillaje” o autoritarisme, però sí disciplina i sacrifici.

Semblaria que després de tantes experiències fracassades l'esquerra hauria d'haver obert un gran debat sobre les causes del fracàs dels partits com a elements de transformació.

No és així, dediquen massa temps a guanyar eleccions i massa poc a fer ideologia. Acaben considerant que tenir diputats és l'únic important, però els fets diuen que no. Per això, coneixent les dificultats, cal encoratjar que s'assagin noves fórmules de participació, de decisió, de partits, de democràcia.

Unitat en un programa de mínims o ser radicals i no rebaixar el programa?

Sembla que hi hagi una contradicció entre la necessitat d'arribar a un consens en un programa de mínims a fi que tothom se'l faci seu i la necessitat de mantenir la radicalitat a fi de no diluir la proposta. De fet és la contradicció de sempre entre la massa i les élites, entre la necessitat de respondre a qüestions urgents i la creació de consciència, entre la solució dels problemes materials i l'horitzó a llarg termini, cap a la transformació social en la que, indefectiblement, un cop assolida, la població veurà reduïts el seu nivell de vida. La gent voldrà reduir el seu nivell de vida? Només hi ha una forma de resoldre aquesta aparent contradicció: incrementant la consciència. La causa dels errors de l'esquerra és haver-nos cregut, tantes vegades, que ens havia arribat el moment i descobrir que la gent només volia viure millor, no canviar el sistema perquè visqui millor tothom.

D'aquí la deriva de l'esquerra cap a la dreta, cap al centre, cap al reformisme, conformant-se amb anàlisi del "no hi ha res a fer" i amb política de doblegar-se i les renúncies. Una cosa es saber que estem en una situació complicada i, sense renunciar a les propostes, adaptar l'estratègia a la situació complicada i l'altra la renúncia a les propostes creient que així et pots fer més simpàtic als votants, que s'atrauran sectors... Res. Es passar-te al bando contrari. I si s'atreuen sectors, després et passaran factura demanant que efectivament actuis en clau de sistema, no de transformació. Si es renuncia desapareix fins i tot la possibilitat d'utopia i de possibles transformacions a favor dels desheretats. A més hi ha qui renuncia als principis per criteris, però també hi ha qui hi renuncia abans de començar perquè diu que vol ser pragmàtic, tenir resultats o, senzillament, perquè vol viure millor, s'oblida del que defensava perquè ha de mantenir un càrrec, un sou o perquè primen els interessos per sobre dels principis. Això la gent ho enumera, no ho tolera, és un problema d'ètica.

L'esquerra no pot dimitir de la seva proposta de transformació radical. La gent nota que les mitges tintes no son creïbles ni per uns ni per uns altres. És veritat que els socialistes s'ho empassen tot i han anat cap a la dreta. Vol dir això que el seu és un programa de mínims? No. El programa de mínims és el que el conjunt de la massa pot entendre i en el que pot confluïr tothom i que per tant mobilitza. El "No a la guerra" era un programa de mínims, per això va tenir èxit, encara que dintre podien haver-hi motivacions molt divergents, i fins i tot algunes interessades.

La primera obligació de l'esquerra és informar. I informar en primer lloc de la "trampa" que significa jugar en la democràcia. Cal explicar que un partit transformador ha de jugar amb un instrument que per essència és NO transformador. Històricament la forma democràtica es fa amb l'absència de les masses. La revolució francesa no fou una revolució democràtica. La Comuna ho va intentar i fou aplastada en nom de la democràcia pels mateixos que havien fet la Revolució Francesa. Cal explicar també les dificultats concretes i les raons. Cal dir als jubilats el perquè de les llistes d'espera o de

les escasses pensions, als botiguers el perquè de les seves dificultats davant les grans superfícies, als joves el perquè de la precarietat i el preu dels pisos. I alhora fer propostes, que no siguin només pedaços. Per exemple, a més de fer pisos subvencionats, cal lluitar contra l'especulació del terreny del sòl, que és on en realitat s'atacaria al sistema, contra les causes estructurals.

I a més hi ha hagut mala direcció a l'esquerra. Quan la vinguda de la democràcia els dirigents diuen als militants "Ara a lluitar més còmodament", no van advertir que administrar solament no és transformar o lluitar. On està la capacitat de fer realitat la utopia? Per emprendre una guerra cal medir les pròpies forces. I si no en tens prou, les has de crear, el contrari és abocar la gent i la proposta a la derrota. Gandhi genera un moviment que portà cap a una proposta. Si Gandhi hagués renunciat a la proposta probablement la Índia encara seria anglesa. Va guanyar la batalla contra la colonització amb milers de morts, però no va poder amb les castes. La nostra lluita de classes s'assembla més a la lluita de castes que a la de la descolonització.

La gran lliçó que reben molts dels que han participat en política des dels pressupòsits de serveis, esforç i honestetat és l'experiència personal del fracàs, veure que això no serveix pels objectius de transformació. No diuen que la feina feta no hagi sigut útil, sinó que l'haurien volgut emmarcada en un procés de transformació. El partits comunistes o d'esquerra haurien de reflexionar perquè no ho van fer i si el seu fracàs és perquè es van il·lusionar massa de pressa en ocupar espais de govern. Els semblava que governaven. En realitat servien a uns altres, als que tenien el poder real. No estic plantejant el tot o res. Cal la gestió i ocupar càrrecs, però després de viure de la vora les misèries dels altres, la manca d'ideals, fins i tot de les traves que et posen els propis etc. l'experiència de molts és que la gestió sola, si no procura crear consciència i organització, no transforma. Aquesta constatació ens obliga a situar l'objectiu de la feina no en l'immediat sinó en la transformació a més llarg termini.

També des de fora del sistema i treballant en xarxa

Donades les trampes de la democràcia són molts els que se situen fora del sistema i dels seus mecanismes per arribar al poder. No renuncien a la lluita sinó que la fan des d'un altre punt de partida, p.ex., en els foros socials, amb l'ocupació de terres al Brasil, amb l'acollida d'immigrants, a través dels mitjans de comunicació etc. Treballar en xarxa vol dir fer-ho de manera coordinada però horitzontal, créixer des de baix i de manera descentralitzada, alimentar l'autogestió i l'acció directa... i tot això no té res a veure amb l'espontaneïsmo o desorganització.

I si això es dona, les institucions del sistema, partits i sindicats, en lloc de mirar-ho amb simpatia i com una riquesa de la societat, se senten acusats. En part perquè les accions d'aquests grups no s'adapten als seus mètodes convencionals d'intervenció social, però sobretot perquè la sola existència d'aquests grups significa un atac de fons al sistema capitalista: propietat privada, mecanismes d'exclusió, mercantilització de la cultura etc.

Sindicats i partits no saben què fer davant d'ells. Haurien d'intentar ser els seus principals aliats, ser el seu referent de classe, polític i fins i tot electoral, però els veuen com a competidors deslleials. En la qüestió de fons estan d'acord amb les raons de la protesta i els recorden els seus principis, però estan atrapats pel sistema.

Què pot fer doncs, avui l'esquerra?

Ha de fer política, és a dir treballar sobretot en el terreny dels valors i de la organització. Utilitzant tots els mitjans, fins i tot la gestió si pot fer-ho, guanyant les eleccions. Tot és bo si no es desvien de l'objectiu. Guanyar eleccions o tenir un càrrec no son l'objectiu, son instruments. L'esquerra no es pot il.lusionar amb la gestió. Ha de tenir present que la gent vol gestió d'esquerra i pensament de dreta. Ha de ser conscient que el temps és llarg, però ha d'estar convençuda que en l'actual situació, davant les coses anormals que succeeixen, racionalment i moralment hi ha una alternativa implícita, encara que sigui parcial i insatisfactòria. Pot ser difícil definir i trobar el bé, però és fàcil reconèixer el mal. Serà un treball molt i molt lent que jo resumiria dient que

1. ha de prendre consciència de què els propers anys seran dolents. I que això comporta que tota la nostra formació hauria de servir per elaborar una ideologia, els elements d'una ideologia i divulgarla. Es el que veig que vol fer p.ex., Le Monde.

2. ha de reinventar el sistema del pensar col•lectiu, obrir debats, convocar tertúlies, fer-se presents als mitjans de comunicació, obrir revistes, publicacions senzilles dedicades al gran públic, etc. i fer-ho sistemàticament, és a dir, crear els instruments i dedicar-hi diners.

3. ha d'encoratjar el naixement d'experiències i a les persones que les promouen, sigui des dintre o des de fòra del sistema, des de la gestió d'un càrrec públic o des d'una experiència contracultural, de participació, de solidaritat, de producció, de cooperativisme etc. i propiciar la reflexió sobre cada una d'elles. És el nou mètode d'elaboració teòrica.

4. ha de treballar en xarxa, i una xarxa que englobi ja tot el món. Les noves tecnologies ho permeten. Vincular-se uns als altres, intercomunicar i analitzar col•lectivament les experiències a fi que s'orientin cap a la transformació del sistema.

Jo ara ja no puc, però no em canso i admiro tot el que està naixent. L'esforç i la vida militant del militant avui vol dir reunions, assemblees, fomentar la organització, ajudar, acompanyar. Vol dir milers d'hores en coses que a primera vista un creuria inútils però que son tant o més importants que la gestió des d'un alt càrrec. No és temps de grans revolucions, és temps de sembrar, de treball amagat que donarà fruit sens dubte, d'acumular forces, de crear consciència. I és admirable com hi ha tantíssima gent a tot arreu que ho fa. Ells són la matèria prima sobre la que es construirà l'altre món possible.

5. SOBRE EL MODEL CULTURAL. DICTADURA DEL PENSAMENT ÚNIC.

Una mirada ràpida a alguns dels elements constitutius del procés de la modernitat ens permet entendre les arrels econòmico-socials de la cultura postmoderna.

La modernitat ha sigut un cataclisme, no necessàriament en el sentit pejoratiu, sinó perquè s'han trastocat tots els elements econòmico-socials, polítics, organitzatius, tècnics, de canvi de visió del món i que han generat una nova cultura i una nova manera de ser i de relacionar-se.

Afecta sobretot a la manera com hem d'entendre aquest món tan carregat de misèries, d'amenaques, d'incògnites i d'esperances. Probablement el més important de la postmodernitat és la diferent manera que ara tenim de viure la modernitat i els seus problemes. Aquesta modernitat-postmoderna significa una nova manera d'entendre aquest món enmig de totes les grans conquestes, i una nova manera d'afrontar el futur. Es tracta d'un enorme desafiament.

(fragment del discurs a l'acte d'entrega de la medalla Sant Ramon de Penyafort, el 24 de gener de 1994, pel Col·legi d'Advocats de Barcelona)

La derrota cultural. El pantà

Estic convençut que la principal derrota de l'esquerra ha sigut la cultural i que no ve de fa quatre dies. Els valors derrotats han sigut fonamentalment la Llibertat, Igualtat i Fraternitat de la Il·lustració, i paradoxalment utilitzant les seves mateixes paraules, en nom de la Llibertat, de la Igualtat i de la Fraternitat. Per això crec fermament que la feina fonamental de l'esquerra és la reconstrucció de les bases culturals sobre les que assentem la convivència i la mateixa raó de ser de la nostra acció. I que cal recomençar des de zero.

Ens han convençut que no podem fer-hi res, que el procés és irreversible, que hi ha unes lleis històriques insalvables regides per l'economia que determinen l'esdevenir. I que això, a sobre, és el progrés, la bondat, la felicitat, el compliment just dels valors il·lustrats, dels drets humans i de la democràcia. Qui pensi el contrari no solament va contra el progrés sinó contra la humanitat i cal condemnar-lo en nom de la humanitat. El més greu és que l'esquerra s'ho ha empassat.

M'agrada utilitzar el símil del pantà. Hem de tenir la suficient capacitat crítica per apreciar que no ens trobem en una riba per arribar a l'altra, sinó en l'espai d'un pantà, quan més camines més t'enfonses i sense senyals de pista ni orientacions. És la dictadura del pensament únic. Administradors, representants polítics, els nostres exclosos i nosaltres mateixos no en sortirem movent-nos inquiets o agafant-nos pels cabells sinó coordinant esforços, tornant a criteris molt bàsics, gairebé maniqueus del bé i del mal i descobrint les vies alternatives que el mateix pantà facilita. Una vegada més, reconstruint tot des de zero.

La cultura de la banalitat

Estic convençut que estem en una crisi organitzada per desarticular la societat. Organitzada pels que volen aquesta situació d'inexistència de criteris i que faciliten la intoxicació per tots els mitjans que poden. No estic dient que la gent sigui més tarambana que abans, sinó possiblement que està explotada de manera més subtil.

Està culturalment de moda la banalitat, l'anar de pressa, el temps curt, el no-pensar. Convertir l'important en banal o superficial, en política, en religió, en la vida afectiva i familiar. I tot es presenta com a modernitat i alliberament. Però que es tradueix, de fet, en destrucció de la llibertat, de la política i de la vida familiar. Es tracta de què la persona no tingui uns criteris sobre extrems importantíssims. S'ha caigut en banalitzar només en funció del mercat o de "l'usar i tirar" allò que és important. Ho han calculat molt bé: en nom de la llibertat han donat importància al que és accidental i han fet secundari el que és important. Així la gent no té criteri de res i només lluita pel que és secundari. Sense valors socials això no s'aguanta. Hi ha una destrucció organitzada de deixar a la persona sense cap arrelament, indefensa perquè no tingui criteri. Tot està fet per convertir a la gent, expressament, en éssers vulnerables. L'esquerra també ha caigut a la trampa.

L'alliberament, per exemple, de la sexualitat es presenta com alliberament, però al final se li ha fet perdre el valor de relació personal de dignitat i acaba perdent el sentit i allò essencial, l'amor. Pot convertir-se en un fet banal o merament comercial. S'estimula a la joventut cap a dimensions purament laterals de la vida, cap a interessos comercials, petits. Alliberar de servituds la vida de parella no vol dir que cada dia puc canviar. Això no és alliberar sinó fer desaparèixer els valors de la persona i de relació. No és el mateix unes parelles estables, amb una idea de família, la que sigui, que una altra que no tingui criteris de res. Jo no podia defensar aquell matrimoni fins a la mort i en tants casos patint i patint i en nom d'un Déu i una religió. Però tampoc l'altre extrem de convertir-lo en una cosa de "quita y pon". És un alliberament important, que s'havia de fer, però l'han convertit en res. Llibertat sexual per exercir la prostitució? "soy joven, he de pagarme la carrera, ejerzo la prostitución y así puedo pagarla y después plego". Això és la llibertat sexual? Doncs en nom de la llibertat sexual ara hi ha un senyor que organitza i protegeix, és a dir que explota, les prostitutes del carrer.

També en la religió. La desvalorització dels elements religiosos profunds i la substitució per formes idolàtriques paganes o per receptes de moral sexual de les que, d'altra banda ningú en fa cas. I ensenyen a dir tonteries. S'interessen pel "pecat mortal" però no per la creació de valors, per la formació de la ideologia i de la consciència, s'interessen pel dimoni però no per la construcció d'un món just. Fins i tot dintre de les mateixes Esglésies, no parlem ja d'aquestes americanes, dintre d'Esglésies serioses i cristianes ha de primar la pietat, l'individualisme, l'expiació de la pròpia culpa, amb el criteri que la gent es despreocupi del seu entorn. Això és traïr la dimensió fonamental del missatge evangèlic.

Els partits d'esquerra haurien d'oferir sobretot valors, idees, defensa dels oprimits etc. Ara és una festa de banderetes i quasi de majorettes. És el trist espectacle que van donar tant el PP com els socialistes la nit de les últimes eleccions. Es tracta de fer simpàtica la política, de treure-li arestes. En nom de la llibertat se suprimeixen els valors de la militància. Si jo sóc membre d'una associació, ho sóc perquè vull, pels valors que representa. I si em diuen que per formar-ne part no haig de fer res, tan és que hi vagi

com no etc. desvaloro l'associació o la converteixo en un mer objecte de consum per servir-me a mi, no perquè jo pugui servir als altres, és com fer-me soci d'una piscina o apuntar-me a la companyia de gas.

Globalment estem a les antípodes d'alguns sectors socials d'abans i d'ara en els que es parla de criteris, militància, sacrifici, vida entregada. Sabem que sense això no hi ha transformació social. Per això la dreta vol destruir-ho i ho farà adulant, comprant, oferint càrrecs... i quan ni així ho aconsegueix amenaçant. Tenim casos ben exemplars a la història. Tinc present a Giordano Bruno. Per defensar els seus criteris i no abjurar, malgrat que té un amic cardenal que fa tot el que pot, el porten a la inquisició i el xafen i han de matar-lo malgrat que tothom fa tot el possible per evitar que el matin. Però les seves idees sobreviuen. Igual amb Miquel Servet, i Jesucrist i Trotsky i tants d'altres.

Les conductes en les que s'absolutitza un valor resulten perilloses perquè l'exaltació del valor no es fa en interès d'un mateix sinó de l'altre i pot portar a la justificació del fanatisme i del seu extrem el terrorisme. No em refereixo a això sinó a una cosa més quotidiana, de l'esquerra de cada dia. Ens calen persones sòlides per fer militants sòlids, que facin possible el tractament seriós dels temes seriosos, que facin pesar més els valors que l'oportunisme, més el servei global que l'interès personal.

Pensament dèbil

Vivim en un món de falta de conviccions, d'averkonyir-se de dir les coses pel seu nom, de ser radical. No es pot parlar ja de lluita de classes –quan cada cop és més clara a nivell mundial– ni de propostes serioses de transformació. Queda malament o et podran senyalar amb el dit per estrambòtic. Les ideologies s'han de disfressar. En el fons és falta de conviccions, superficialitat. En diuen postmodernisme. És alarmant la falta de conviccions i de solidesa, sobretot en l'esquerra social i política.

L'exemple més clar fou la manera acrítica i gairebé acomplexada de l'esquerra davant la destrucció de la Unió Soviètica. Fem el joc al sistema si pel fet de que allò era un desastre que calia modificar urgentment, en justifiquem la seva destrucció. Un cop desapareguda, l'única cosa que s'ha fet és diluir el missatge, la ideologia, averkonyir-se. Els que demanen una revisió del que ha passat, des de la coherència, amb les idees i incorporant els canvis socials recents són tinguts com elements perillosos a dintre dels partits.

Un altre exemple seria el debat acomplexat en relació a la Unió Europea. Molts teníem clar que la única Europa que es vol construir és l'Europa del mercat. Però fins i tot els sindicats i partits d'esquerra tenen por de dir-ho. I això tenint present que els mes perjudicats seran els treballadors. Tot en nom de la democràcia.

La cultura del mercat i de l'individualisme

S'ha incorporat com a mentalitat col•lectiva, que l'estat i tot el que és col•lectiu no serveix. Anem a un sistema de bons serveis pels rics i els pobres hauran d'acontertar-se amb uns serveis dolents i de quarta categoria. Recordem que el gran privatitzador d'Espanya no va ser el PP, sinó el PSOE a partir del 82. Repeteixo que la gran derrota

ha sigut la del pensament: tot s'integra al poder econòmic, la salut o l'ensenyament, tot s'ha tornat objecte de canvi i de comerç, tot es pot comprar i vendre. I quan tot es pot comprar i vendre, la societat lliure ha perdut la seva raó de ser.

Moltes conductes que en el seu origen són nobles després tècnicament van cap a una altra direcció. Per exemple, la Objeció de Consciència. No hauríem d'oblidar que el Servei Militar Obligatori fou una conquesta popular per evitar que es pogués comprar a un pobre perquè hi anés en lloc del ric. Avui l'hem volgut substituir per l'exèrcit professional, o per companyies com un altre negoci. Estic d'acord amb l'objecció de consciència, però si en nom de la supressió de l'exèrcit per aconseguir la pau professionalitzem l'exèrcit, acabes tenint mercenaris i unes companyies de negoci. En definitiva queden privatitzades la defensa del poble i la guerra. Els caps militars sabien de què anava i el moviment de la objecció de consciència no els va molestar gens. "Aquesta serà la nostra!" Fou la manera de professionalitzar i privatitzar l'exèrcit i treure's de la mili tanta gent inútil. Vostè vol un exèrcit? Jo li munto! Costa tant i en nom de la llibertat s'hi apuntaran els que vulguin cobrar.

Consciència subjectiva errònia

Tant des d'un punt de vista polític com ètic em preocupa molt l'error de bona fe, que objectivament implica una conducta desviada i que té greus conseqüències socials. M'interessa perquè pot ser el cas de molts dels nostres dirigents o de mi mateix. Un funcionari del Banc Mundial no té perquè ser una persona perversa quan, obeint les lleis del mercat, imposa un deute extern de conseqüències funestes pels països pobres. L'enginyer que treballa al servei d'una fàbrica d'armament tampoc té perquè ser un criminal o un degenerat si procura fer armes que matin quant més i més barat millor. Per aquest camí podríem arribar a acceptar el principi de la "obediència deguda" com a eximent a l'època nazi o a les dictadures de l'Argentina?

El cas més extrem seria el del torturador. Pot haver-hi algun torturador que sigui de bona fe, per servir al sistema? Cal tenir present l'evolució de la humanitat: que Montesinos i Bartolomé de las Casas defensen als indis en els sacrificis humans i diuen "y mirar si esta gente es buena y quieren a su dios, que le ofrecen lo que más quieren, al hijo primogénito en sacrificio"; que a l'Anglaterra medieval es penjava els lladres; que fins molt endavant l'Església es va preguntar si els negres i els indis tenien ànima; que a tot Europa la Inquisició manava matar i torturar a bruixes; que a Joana d'Arc la cremen probablement de bona fe, etc. i que segurament els torturadors creuen que així fan un bé. Totes les seves víctimes van ser condemnades per "Tribunals d'Ordre Públic" de diferent tipus que aplicaven les lleis del seu moment.

Distingeixo entre la perversitat d'un Estat Major –Pentàgon o Església- que prepara i aprova la tortura i la consciència subjectiva errònia del torturador. Em preocupa especialment aquesta pel que pot significar de perversitat individual a la vora del fanatisme. Els mecanismes de tortura, de sadisme, d'humiliació infligida a un altre ésser humà s'han perfeccionat molt. Ara hi ha Guantánamo. Les reflexions que fan els torturats a qualsevol presó i les memòries dels supervivents d'Auschwitz o dels Gulags soviètics són semblants des d'un punt de vista psiquiàtric. Però les memòries dels torturadors també són semblants i sempre dient que servien al sistema! Els torturadors de la comissaria de Barcelona durant el franquisme, els terroristes de la massacre

d'Atocha, tenien la consciència neta? creien que estaven servint noblement la causa d'un ideal?

Perquè en un sistema com en el que estem, tan interrelacionat, tots d'alguna forma col·laborem en la tortura i en la mort d'innocents. I sovint podem fer-ho sense saber-ho. El torturador d'ofici o el terrorista solen ser casos extrems però la reflexió ens l'hem de fer tots en tant que col·laborem en un sistema pervers: els empleats de la Caixa, que té inversions en fàbriques d'armament; de Telefònica, que espolia Llatinoamèrica, d'Iberdrola que destrueix les antigues cultures mapuches... On comença i on acaba, en el nostre món tan complex, la responsabilitat individual en els afers en els que col·lectivament hauríem hagut de dir No? amb quina mesura medirem la responsabilitat dels nostres silencis quan les jerarquies de les institucions de les que formem part – polítiques, econòmiques o eclesiàstiques- han iniciat accions injustes o delictives que perjudicaven a tercers, o quan nosaltres mateixos les hem impulsat o hi hem col·laborat de bona fe?

6. SOBRE LA FE I LA TRASCENDÈNCIA. DÉU I L'HOME SÓN UN MISTERI.

“L’home actua sobre el món, el transforma i els homes d’Església també ho fan amb la seva paraula, amb el seu exemple, amb la seva acció, amb la seva lluita a cada moment històric, com el bisbe Proaño, de Riobamba, que aquest febrer del 1979 amb motiu de la Conferència Episcopal de Puebla deia “Si defensar la veritat de l’Evangeli vol dir ésser d’esquerra, no m’importa ser esquerrà. El veritable pecat és el capitalisme que col·loca l’home en l’engranatge infernal que condiciona fins les seves estructures mentals”. I encara afegeix “Déu ha creat la terra per a tots els homes, no per a les multinacionals. Nosaltres no condemnem el marxisme, simplement diem que el cristià cerca un alliberament integral que no acaba amb la llibertat econòmica. Però quan es tracta de lluitar junts a favor dels oprimits, és absurd no fer-ho junts cristians i marxistes”. I el mateix dia el bisbe Coelho ens recordava Hilari de Poitiers quan deia “Per un cristià veritable és millor el martiri que el silenci davant els opressors”. Feia anys que ho havien dit Isaïes, Amós, Osees, Jeremies i Jesús. La lluita continua. El canvi produït s’ha d’utilitzar per assolir un canvi més profund. Que el Regne arribi a la societat sense classes”.

(Agustí de Semir. Pròleg a Catalunya i l’Església en el banquet dels acusats. Josep Dalmau. Ed. Pòrtic, Barcelona 1979)

Per què crec?

Sóc molt racional, sempre he procurat buscar el perquè de les coses. Però la Fe és una altra cosa. La Fe no s’aguanta només amb arguments, és un fet emocional. La raó és només un de tants llenguatges per poder-ho fer més entenedor a l’altre. I aquesta Fe emocional s’expressa quan fas un servei a l’altre. Als 15 anys no ho expressava com ara ho dic però era el mateix. El meu cristianisme era emocional, donava valor a una lluita en favor de l’altre, que és tant com construir el Regne.

Des del mateix origen de la humanitat Déu i l’home són un misteri. I també des de la fe, moltes vegades amb aquest tema s’han dit moltes tonteries, en relació al transcendent, a la vida futura, etc ...perquè encara que no se’n té idea es vol fabricar alguna cosa, una imatge, un mite, un ídol, el que sigui, per poder-ho controlar. Quan el primer home es fabrica un ídol, en realitat ja juga a apropiar-se de Déu. L’home d’Atapuerca (jaciment molt antic descobert a Palència) fabrica el tòtem, per enxampar Déu, per agafar amb la mà el transcendent i un cop caçat controlar-lo al propi gust. També bona part de la mitologia de l’Església s’ha construït sobre aquesta mitologia.

Massa sovint la Fe s’ha fonamentat en aquesta mitologia. El mateix St.Tomàs construeix tota una estructura mental que després hem vist que tenia poc a veure amb la fe, per ben construïda racionalment que estigués. Agafa Aristòtil, se l’embuteix, i naturalment es troba amb un pensament que no tenia res de cristià. I des d’aquí intenta donar una sèrie de solucions a problemes de la vida de la fe. Ara hem vist que és impossible. Però això és cultural i no té res a veure amb el transcendent. Després del cultural, però, ve deseguida el negoci, les raons econòmiques i com ens deia a Belgrad

un jesuïta serbo-croata “hay muchos rectores que llevan la parroquia como una “usina” (fàbrica) pero esto no tiene nada que ver con la Iglesia”.

Cal esforçar-nos per desfer-nos dels ídols i de les raons econòmiques que vinculen el transcendent amb el negoci i fins i tot també de les raons morals, que vinculen el transcendent amb determinades normes que son culturals o d'un moment històric concret, però no de fe. I fer prevaldre el ser humà amb la seva grandesa i la seva llibertat de fill de Déu.

L'existència de l'ésser humà és ja un misteri, tan gran com intentar compaginar la omnipotència de Déu amb la nostra llibertat d'éssers humans. Déu ha volgut fins i tot córrer el risc de fer l'home lliure, i se la juga... El Déu transcendent en crear la llibertat de l'home es limita a si mateix. En funció de què? Per mi és un misteri. Fou aquell debat tan famós i que va durar tants anys entre jesuïtes i dominics, entre predestinació i llibertat, entre el Déu d'allà i el Déu d'aquí. Doncs la possibilitat d'exercir la llibertat enmig de la història per mi és també un misteri: és el compliment continuat de l'encarnació de Déu. Perquè tenim la llibertat? per encarnar-la en la història i servir als altres. Per això per mi és sempre tan important l'anàlisi, mirar el món tal com és i no tal com voldríem que fos, perquè és tant com llegir la Revelació i un cop vist com és, exercir-hi la llibertat al servei dels altres. Per mi la transcendència és encarnació, la construcció del Regne.

Amb la Conxa sempre havíem cregut que la Fe no és una qüestió per salvar-se sol, sinó que et salves entre tots o no et salves, que salvar-se vol dir fer feina en la societat i la resurrecció vol dir que aquesta lluita dóna resultat de cara a transformar el món per fer possible que arribi el Regne, per forçar que vingui. St.Pau diu que el Regne de Déu ja ha començat, que està ja entre nosaltres però pateix violència...

Per estar en forma, a més, de tant en tant hem de tenir moments de repòs, d'autorreflexió, sinó l'acció se'ns menja o ens va destruint. D'això molts en diuen pregària. Aquesta reflexió ens ajuda a il·luminar-nos i veure i examinar la conducta per saber si el que fem s'ajusta al “full de ruta”. Tot això no té res a veure amb la concepció protestant del rendiment o de l'eficàcia. Jesús ve i aparentment fracassa. La vivència de la fe o veure's al costat de Jesús, és com una manera d'aturar-se per poder “pistar-se” en el que fem, i és una manera de pregària, al marge de l'èxit o el fracàs.

Necessitem mitjans per expressar allò que no es pot expressar amb la raó. I això la Conxa ho explicava molt bé. Deia: “mira Agustí: Elodia no sabe leer y el otro día la vi con un libro devocionario invertido y cuando le dije ¿qué haces Elodia?” – “le digo al Señor todo lo que dice este libro”-. Doncs nosaltres fem el mateix. És un exemple molt bonic i real. Aquella dona no sap llegir, no sap el que diu, no sap res i fins mira el llibre del revés, però ella sent que...

Cristià i comunista. La llibertat del Cristià davant l'estructura.

Mai he tingut cap contradicció entre ser comunista i ser cristià. No és un problema de teories. Els que plantegen que no és possible ser les dues coses es perquè ho plantegen des de la raó i no com una vivència o que no volen plantejar a fons el tema de les

exigències de la justícia que la Fe demana. Fou el gran repte d'en Comin, que era un fora de sèrie.

Sóc comunista, però comunista sense partit. I de la mateixa manera sóc creient lliure. Sé que avui aquestes idees poden sonar a una altra època, però estic disposat a discutir-les i defensar-les. Si algú em preguntava com pot ser que sent comunista sigui cristià, jo sempre ho despatxava al revés: miri, sóc comunista perquè sóc cristià. Per mi l'essencial del cristià és prestar servei, donar la vida pels altres i crec que els comunistes presten servei. Tal com deia la Conxa, els comunistes, en tinguin o no consciència, tenen el sentit de servir a l'altre, que és el sentit cristià. Per mi la preocupació fonamental, és què fem o què podem fer davant del sofriment de l'altre i sobretot davant del sofriment injust, i en això coincideixen comunistes i cristians.

Tant la Fe com el sentit de justícia els he rebut dels meus pares. Recordo que molt sovint, en acabar la jornada anàvem a l'Església de Betlem, i la meva mare –molt tradicional però molt oberta- em deia “Agustín si quieres salir, sal...”. El pare tenia molt clar el sentit primer de la Fe i que no s'havia de barrejar Fe amb raó. I en això era molt atrevit, pel seu temps. Per exemple deia que això de l'ànima no se sap què és i que no és d'origen cristià, que vé dels grecs i que els cristians ho van fer seu, però que no té res a veure amb la Fe. La Bíblia, deia, està escrita en un temps concret, traduïda en un altre temps concret. Sempre posava com a exemple la Carta de Sant Jaume, aquella en què fa santa a la prostituta... “y esto quiere decir que estas verdades de conducta no son absolutas”. En canvi l'Església, per inseguretat en la Fe, ha volgut considerar veritats absolutes qüestions de segons ordre. Ja en aquella època ell era partidari de la secularització dels cementiris i de donar les coses que l'església tenia. Creia, practicava i sabia transmetre que ser cristià volia dir servir als altres, fossin qui fossin. Ens venia bastant del l'avi, que va morir quan jo tenia un any. Des de sempre això ens ha donat molta llibertat en la Fe, acceptant l'Església però sense dependre dels bisbes o de les seves tonteries.

Una vegada érem a Sèrbia, a l'època de Tito. Un vespre anàvem cap a un convent acompanyats del Secretari del Partit Comunista d'aquella circumscripció. Les religioses estaven celebrant les vespres, llargues, solemnes, molt boniques, i surt la superiora. El secretari del PC que m'acompanyava i la superiora s'abracen efusivament i amb una barreja de castellà i italià diuen “No se extrañe señor, este hombre ha dormido muchas noches en mi celda, por eso vive” i ell va confirmar “gracias a este convento, he salvado más de una noche a mi batallón”. Perquè els alemanys allà van respectar la clausura.

Doncs amb aquesta església aparentment tan liberal, la Conxa i jo vam demanar que volíem combregar, a un que semblava bisbe, però que no ho era, era archimandrita, encara que portava més barrets que els bisbes. Va respondre “A ustedes no les puedo dar la comunión”. No sabíem si ho havíem entès bé, potser ara no però a la tarda, potser demà, potser perquè anem amb un comunista... res d'això. “Porque ustedes no creen en el demonio” va espetar.

Per això dic que l'Església no té solució. És un problema de “coco”. Perquè al costat d'una posició tan oberta, tan compromesa surten amb aquesta bestiesa. Després he vist que això s'ha repetit aquí i a França, perquè fins a Joan XXIII la traducció del parentostre no era “le mal” sinó “le malin” i nosaltres, tan a la traducció catalana com la castellana l'havíem eliminat. A la Conxa la van expulsar de la Concepció perquè duia

la màniga que només arribava fins al colze i una altra vegada no li van donar la comunió per no dur la mantellina.

Serà difícil que la Jerarquia canviï, perquè els bisbes surten d'aquest caldo de cultiu integrista, fonamentalista, de sostre baix. I els escullen precisament perquè mantinguin el sostre baix. És difícil tenir l'esperit obert quan els que manen confonen l'important amb la bestiesa. Quan ja estava molt malalta un dia la Conxa li va dir a un que l'anaven a fer bisbe: "procura no canviar quan te posin aquella barretina". En aquest ambient té mèrit mantenir l'esperit de llibertat.

El problema és que Crist, que no era Crist, sinó Jesús, no va venir a fundar una conxorxa ni una església, ni res de tot això, sinó, senzillament, va venir a anunciar que el Regne ja és aquí i a dir que aquesta és l'esperança pels homes. Després l'Església ho ha transformat en un instrument de poder... I que totes les variants de voluntat de poder que hi ha hagut durant tots els segles o s'amaguen o s'han convertit en heretgies o en intents de restablir l'ordre.

L'Església a Catalunya durant la transició.

Sectors importants de l'Església de Catalunya en el moment de la transició van estar al costat del poble, amb una actitud sincera i amb el mateix sentit de xarxa que va impulsar l'Assemblea de Catalunya. No hi havia en aquell moment el divorci d'ara entre la jerarquia, el clergat i la base. Els bisbes mateixos van deixar fer malgrat el Concordat. Aquí Catalunya el Concili va entrar amb força, tot i que hi havia molts sectors que no preveien i no volien les conseqüències que va tenir.

Comunitats populars, Cristians pel Socialisme, capellans obrers, el col·lectiu Una altra veu d'Església, moviments especialitzats que ben aviat serien posats en entredit, parròquies de barris obrers etc. sota l'impacte del pontificat de Joan XXIII i el Concili van començar a llegir l'evangeli des dels pobres i amb una certa radicalitat. Es veia a la vora un futur amb esperança, de transformació de l'Església i la societat cap a una Església de servei i una societat més justa. Hi havia la voluntat de transformar una situació social, política i moral on l'esperança apareixia en un horitzó que semblava que l'arribaríem a tocar. En realitat era un moviment ample que intentava passar de l'ortodòxia doctrinal a l'ortopraxi pastoral.

El redescobriment de la Bíblia, sobretot dels profetes, o la lectura entusiasmada dels texts del Concili que proporcionava l'editorial Estela fonamentaven la voluntat de buscar alguna cosa nova, no perquè fos nova, sinó perquè era el futur. Més aviat es tenia la impressió de tornar al passat, a les fonts autèntiques i més antigues de la Fe. S'acceptava allò que el Concili deia, que el procés històric dels esdeveniments es també una dada de la revelació. Això alimentava la convergència en l'acció amb altres sectors distanciat de la Fe. L'Assemblea de Catalunya com a fet global, la cessió de locals per a celebrar reunions o la manifestació de capellans de l'11 de maig de 1966 com a fets puntuals eren expressions d'aquest nou clima. Cal reconèixer que van ser temps d'una extraordinària ebullició i fecunditat en molts camps, també en el de les expressions de la Fe.

Fe, Església.

No em cansaré mai de pensar que l'Església, a més d'un espai de Fe, per complir el missatge de Jesús hauria de ser també un instrument social al servei de la justícia. Ara per ara no ho és. L'article 16 de l'actual Constitució i els convenis concordataris pesen avui encara més que la càrrega formalment més dura d'aquell antic concordat del 1953. Hem fet passos enrera. Les bases de l'Església tenen dificultat en admetre el dret a la rebel·lió. És difícil que la gent assumeixi responsabilitats, però encara és més difícil que uns bisbes, siguin d'on siguin, facin un acte de resistència.

La Jerarquia exigirà obediència absoluta i cega. Sovint no per raons de principis, sinó de manteniment de la maquinària. Recordem que el Vaticà té 11.000 funcionaris amb nòmina i això no es paga cada mes de qualsevol manera, que a Joan XXIII el van fer sortir quasi per la porta del darrera perquè volia canviar la cúria, que qui va substituir-lo diuen que va ser assassinat pel mateix motiu...

Però el canvi és irreversible. Les bases comencen a veure que el sacerdot no és del poble, ja no s'empassen segons què. La Jerarquia, anquilosada, no pot lluitar contra una societat que s'ha fet adulta, laica i plural tan ràpidament i en pocs anys. Amb cinquanta anys, que no són res, el panorama i la presència de l'Església catòlica no tindrà res a veure amb el d'ara, si més no en el món occidental que per bé o per mal és el que marca les pautes.

La Conxa i el sentit de vida futura

Ara fa onze anys que va morir. Era una persona excepcional, que va posar tota la seva vida al servei total dels altres. Va participar en la creació del Grup Cristià de Promoció i Defensa dels Drets Humans l'any 70 i va impulsar la important feina de conscienciació que va fer: simposis sobre Joventut, Drets Socials, Llei del divorci etc. Gràcies a ella la feina d'advocat o professional no va quedar mai només en una feina tècnica.

El moviment que va generar la detenció de'n Huertas, p.ex., va trobar en la Conxa el seu millor aliat. Per ella, casa nostra fou l'espai obert on conflua gran part de la solidaritat del cas. Ens ha deixat el seu missatge de pau, llibertat i justícia en forma de poemes en quatre obres: "paraules i pedres", de 1989, "Paraules a cops de mall", de 1992, "Un glop de vi un glop de sang", del 93. Quan ja no hi era, al 1996, les seves amigues i els seus amics van publicar "Crònica de la Guerra del Golf, esgarrips de l'ànima"

"No m'agrada deixar-te sola", li deia, sobretot quan estava malalta. "No estic mai sola", responia. Per ella això volia dir que estava sempre en la presència del ser transcendent. No necessitava imatges ni ídols ni totems, tenia només un crucifix. Per ella la imatge del transcendent eren les persones. Per això jo crec que ara ens escolta. Com? No ho sabem. Vull dir que crec que existeix una forma d'existència que té continuïtat, que no és la resurrecció, és la continuïtat de la vida d'una altra manera. Això és difícil de concebre i no se'n pot donar una raó científica, és una qüestió de fe. Hi ha una part emocional, és veritat, però hi ha una part que no és emocional. Davant de la fe la raó no té explicacions, es queda quieta.

Des de la Fe el sentit de vida futura i de transcendència i el mateix sentit de la mort, es viuen d'una manera molt diferent de com podia veure-ho Aristòtil. I quan St.Tomàs parla de vida futura parla com a creient, no com a intèrpret d'Aristòtil. És que la vida futura, per mi no és un premi, no... És una continuació. O sigui, si l'ésser transcendent ha creat a l'home i amb això ha limitat la seva llibertat... Quin inconvenient hi ha que hagi construït el sistema en el què ara ens trobem orientant-ho tot cap a una harmonia còsmica, una harmonia de continuïta? Per nosaltres el sentit del temps, del futur, de la vida... és un problema, però i si aquest temps etern fos, ell mateix, el transcendent?

Ser vell i estar vell

No és el mateix ser vell que estar vell. Tinc 86 anys, en fa mlts doncs que sóc vell, però només en fa dos o tres que em sento vell. I no és gens còmode. Però si penso que no trobo motivació de continuar visquent, em venen a la memòria dos immigrants als que sembla que estigui destinat a resoldre'ls la vida. És una historieta llarga i quan hi penso sento a l'oïda una veu que em diu "gracias, señor, porque por usted...", d'aquella mare soltera que ara conec.

Parlo sincerament. No té sentit dir "se'm fa massa llarg ser aquí"... però és difícil. No deixes d'estar sol. Les limitacions físiques fan que et vagis quedant sol, no perquè vulguis, ni perquè els altres no et vulguin, sino perquè la vida està feta així. Quan els elefants, que son éssers gregaris com nosaltres, estan malalts ells mateixos s'ajuden, a "trompades", però s'ajuden. I quan un elefant se sent morir ell tot sol va cap a la mort, al cementiri d'elefants (que ara ja no existeixen perquè el capitalisme especulatiu ha fet negoci fins i tot amb els cementiris d'elefants). La tècnica ha fet possible un allargament de la vida. És positiu que s'intenti prolongar la vida a una persona jove, està justificat... però per la gent ja gran és incòmode. Es viu subjectivament en una incomoditat.

Morir a casa

La mort no hauria de fer por, és un fet natural. Però també és natural que en faci, de por. I aquesta por no depèn que siguem molt religiosos o no, que siguem molt importants o no, sobretot que tinguem por al sofriment físic. Per això crec que, ara que hi ha mitjans, ha de poder ser viscuda sense patiments innecessaris. Si jo ara tingués un patatús no vull que m'enxufin, i quasi per egoïsme! He vist amics que els han omplert de tubs que ni la família s'hi podia acostar, que han hagut d'estar sols. Això és inhumà. Abans s'agafava una pulmonia i es moria a casa, era més còmode! Ho vaig viure amb el meu tio Francisco i la tia Angeles.

Quan vaig traslladar la Conxa, després de quatre mesos a Sant Pau, cap a l'Hospital de St. Rafael de les Germanes Hospitalàries, per morir estava feliç! Tant, que no va voler ni que li posessin la morfina. I el dia que es moria, que jo estava amb ella, em diu "ara sí que marxo". Estavem ella i jo sols. Aquell dia no hi havia anat una amiga seva que hi anava cada dia i que l'estimava com una filla. Va dir "avui no ha vingut i demà ja no ens veurem" vaig dir-li "no ho diguis això..." I va agafar-me la mà dolçament... i va dir "no ens veurem més aquí però sí d'una altra manera, no sé com, però ens veurem d'una altra manera". I va dir "ara..." i va començar a morir. Va trigar dues o tres hores.

A mi m'agradaria que em recordéssin només com una persona que ha volgut estar al costat dels altres. Però hi ha una cosa que em preocupa: la part de conducta meva de bona fe però errònia. Sé que hi ha hagut errors, que puc haver fet mal encara que sigui de bona fe. Hi ha amics que em diuen que em torturo innecessàriament, que també hi ha hagut encerts...

Tinc sobretot el convenciment que tots els que hem estat en aquest costat de la corda hem sigut uns privilegiats. Potser sí que a poc a poc ens hem –o ens han– anat situant en el camí dels arraconats, però seguim sent uns privilegiats. Quan estic sol em ve sempre a la memòria aquella noia, que m'estimo com si fos neta, i que sempre em diu “gracias a usted... y por favor no se me canse, sr.Agustín, porque si usted se cansara...”, o sigui que a sobre, pel carinyo saps? t'obliguen a què no et cansis...

EPÍLEG: L'ESPERANÇA I EL DESAFIAMENT DE L'ESPERANÇA

Esperàvem una evolució diferent i millor del món.

La superació de l'actual estat de coses imposat pel neoliberalisme fa que l'avanç sigui obra de les seves mateixes víctimes, tan del Nord com del Sud. Les víctimes acabaran tenint la força necessària per a exigir i imposar un canvi en l'ordre –en el desordre– imperant.

Feliçment ja hi ha forces socials emergents, de moment en període d'ebullició, són les llavors d'esperança que han estat sempre presents en els moments històrics més foscos.

Per això la nostra esperança no és il·lusòria. Per això em sento tan unit als moviments que es reuneixen a Porto Alegre o als altres Foros Socials o a la gran mobilització contra la guerra, de tot el món i d'aquí Barcelona, perquè per a mi representen la imatge de la ruptura i que un altre món és possible. Felicito als amics i amigues que hi han treballat. Han de saber que tot just estan començant.

Perquè tot està encara en període d'assaig i inconsistent. Cal plantejar-ho com una guerra perquè efectivament és la guerra dels rics contra els explotats. Cal que siguem conscients que és una lluita a mort i massa sovint des del nostre bando juguem amb espontaneïsmes. El grup dominant juga fort i amb tots els mitjans.

La vida de l'home és una realitat dinàmica. La idea de l'home com el d'una naturalesa estàtica i tancada en si mateixa es contradiu amb l'experiència que l'home és un ser cridat a superar-se sempre ell mateix cap a la llibertat, transcendent-se contínuament, volent ser sempre més i millor, amb un continuat renaixement.

Els amics resistents d'aquí i d'allà, com nosaltres, no vivim en el passat, cada dia caminem fent el futur des de la resistència esperançada. L'esperança és una manera de viure, suposa paciència i lucidesa, discernir a cada moment la nostra acció i saber preveure el resultat. L'esperança necessita ser fonamentada. Cal donar-li fonament científic a fi que tingui coherència interna i rigor en les aplicacions concretes.

Tota la vida és un intercanvi de donar i rebre. Però al principi i al final de la vida el rebre supera i fins i tot arriba a excloure el donar. El valor de la vida no depèn només de la capacitat de donar. L'amor, àgape, consisteix en el respecte inalterable pel valor de tot ésser humà, independentment de qui sigui i com sigui. I això val sobretot per aquelles situacions de desemparança o desesperació, per aquells que fins i tot als seus propis ulls i per als de la societat no poseeixen cap valor.

Com en tot procés, el destí dels pròxims cent anys es decidirà en la capacitat de resistència lúcida i en l'acció esperançada per construir des de la coherència ètica l'objectiu de la utopia. La realitat dinàmica, al néixer constantment, ens porta sempre a l'esperança contra tota esperança. La mesquina misèria social en la que avui vivim no vol dir immovilisme ni cinisme. Al contrari, si tenim lucidesa, si sospesem les nostres forces i les de l'adversari, si perfeccionem l'anàlisi del model econòmic, de les relacions de producció i les causes materials de l'opressió, si sabem planificar el minut estratègic i el segon tàctic etc., aquesta mesquina misèria d'avui ens mostrarà dia a dia noves oportunitats, inèdits viables i utopies possibles. No per caminar cap a una Arcàdia feliç

sinó per treballar ara i aquí per la creació d'una realitat qualitativament diferent i millor, el Regne.

Aquest Regne que ja és present però està per venir i que pateix violència, com digué Jesús. Ell, Jesús de Natzaret ha estat el meu mestre. Tot això jo ho he après d'ell, dels meus pares i de la Conxa.

© *Cristianisme i Justícia* – Roger de Llúria 13 – 08010 Barcelona

T: 93 317 23 38 – Fax: 93 317 10 94 – info@espinal.com – www.fespinal.com

Octubre 2005